

PROVEDBA KONCEPTA ODRŽIVOG RAZVOJA U GRADU KARLOVCU

Flegarić, Milenko

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:386903>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-10**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
POSLOVNO UPRAVLJANJE

Milenko Flegarić

**PROVEDBA KONCEPTA ODRŽIVOG RAZVOJA
U GRADU KARLOVCU**

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, siječanj 2021.

Milenko Flegarić

**PROVEDBA KONCEPTA ODRŽIVOG RAZVOJA
U GRADU KARLOVCU**

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu

Poslovni odjel

Specijalistički diplomski stručni studij Poslovno upravljanje

Kolegij: Globalna ekonomija i održivi razvoj

Mentor: dr.sc. Branko Wasserbauer, prof. v.š.

Komentor: mr.sc. Ivana Varičak, viši predavač

Matični broj: 0619415001

Karlovac, svibanj 2020.

PREDGOVOR

Tema ovog rada je provedba koncepta održivog razvoja Grada Karlovca u razdoblju od 2013. – 2020. godine.

U uvodu se bavi opisom i objašnjenjem pojma zaštite okoliša, nužnosti i koncepcijom održivog razvoja, objašnjenjem značaja i primjeni ekonomskih instrumenata prilikom implementacije koncepta održivog razvoja.

Razrada teme ovog završnog rada bazira se na istraženim podacima o provedenim i planiranim zahvatima, radnjama i provedbi koncepta održivog razvoja kod svih gospodarskih i društvenih faktora vezanih uz očuvanje i zaštitu okoliša, kao i za program održivog razvoja Gradu Karlovcu. Pojam gospodarskih i društvenih faktora podrazumijeva političke i društvene odluke vezane uz provedbu, a u skladu s naredbodavno – nadzornim instrumentima za zaštitu okoliša. Dat je prikaz provedbe mjera ekonomike zaštite okoliša i održivog razvoja iz vanjskih i domaćih razvojnih i poticajnih fondova, prikaz neobaveznih i dobrovoljnih akcija iz dijela društveno odgovornog poslovanja karlovačkih gospodarskih subjekata. Tu je i opis provedbe mjera zaštite okoliša za nekoliko većih potencijalno mogućih onečišćivača. Akcent je također dat međunarodnim, nacionalnim i lokalnim programima pročišćavanja otpadnih voda koji je velikim dijelom saživio u Gradu Karlovcu. Dotaknute su i mogućnosti u iskorištavanju obnovljivih izvora energije, te problem učinkovitog zbrinjavanja komunalnog otpada s planovima za rješavanje ovog ekološkog problema u Gradu Karlovcu.

xxxxxx

SAŽETAK

Nagle i dramatične promjene u prirodi, sve učestaliji klimatski ekstremi, društvene i ekonomske promjene, kao i stvaranje novih globalnih asocijacija uvjetovalo je bržem razvoju svijesti i potrebe za očuvanjem prirodnog okoliša i poboljšanjem životnih uvjeta. Vrijednosti zdravog i očuvanog prirodnog okoliša čovjek postaje nažalost svjestan tek onda kada je on ugrožen ili kada je uništen.

Ekološki problemi u dramatičnim razmjerima izravno utječu na zdravlje ljudi i time prijete opstanku života na našem planetu. Poslijednjih desetljeća, čovječanstvo je sagledalo veličinu problema kako je degradacija okoliša postala jedna od glavnih prepreka daljnjem razvoju.

Odgovornost i obaveza kako za sadašnjost, tako još i više za budućnost, nameće potrebu nužne izgradnje i razvoja svijesti o očuvanju prirodnog okoliša kroz održivi ekonomski razvoj. Pomoću politike zaštite okoliša i politike održivog razvoja, kao ekonomike okoliša, nastoji se stabilizirati i uskladiti međusobni odnos ciljeva gospodarskog razvoja, politike profita s ciljevima politike zaštite okoliša.

U današnje kao i u buduće vrijeme, ekonomsko razvojno planiranje za neko područje isključivo će biti izvedivo u sukladnosti s principima održivog razvoja, ponajviše zbog odgovornosti za ostavštinu budućim naraštajima.

Ovaj rad ima za cilj detaljno pojasniti navedenu problematiku i na primjeru koncepta Strategije održivog razvoja Grada Karlovca za razdoblje od 2013. – 2020. godine, praktički prikazati koncept održivog razvoja u ovoj lokalnoj zajednici.

Ključne riječi: koncept, koncepcija, zaštita okoliša, održivi razvoj, prirodne vrijednote, Grad Karlovac.

SUMMARY

The dramatic changes in nature, the increasing frequency of climate extremes, social and economic changes, as the creation of new global associations have led to a faster development of awareness of the need to preserve the natural environment and improve living conditions. The values of a healthy and preserved natural environment are unfortunately made aware by the human being when he or she is already endangered or destroyed.

Environmental problems, on a dramatic scale, directly affect human health and thus threaten the survival of life on this planet. In recent decades, humanity has seen the magnitude of the problem that environmental degradation has become one of the major obstacles to further economic development.

Responsibility and obligation, as for the present, is even more so for the future, therefore it is necessary to build and develop an awareness of the preservation of the natural environment through sustainable economic development. With the help of environmental policy as an environmental economics, we aim to stabilize and harmonize the relationship between the goals of economic development, profit policy and the goals of environmental policy.

In today and in the future, economic development planning for an area will be exclusively feasible in accordance with the principles of sustainable development, primarily for reasons of responsibility for the legacy of future generations.

The aim of this paper is to explain in detail the above mentioned issues and, through the example of the concept of the Sustainable Development Strategy of the City of Karlovac for the period 2013 – 2020, to practically present the concept of sustainable development in that local community.

Keywords: concept, conception, environmental, protection, sustainable development, natural values, City of Karlovac

SADRŽAJ

PREDGOVOR

SAŽETAK

SUMMARY

1. 1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Metode rada i struktura završnog rada.....	2
2. TEORIJA KONCEPTA , KONCEPCIJE I ODRŽIVOSTI.....	3
2.1. Koncept i koncepcija održivog razvoja.....	8
2.2. Primjena koncepta održivog razvoja.....	12
2.2.1. Odnosi interesa ekonomske dobiti i održivog razvoja.....	15
2.3. Primjena koncepta održivog razvoja u Republici Hrvatskoj.....	17
2.3.1. Provođenje Strategije održivog razvoja Republike Hrvatske.....	20
2.3.2. Lokalna uprava kao dionik u provedbi Strategije održivog razvoja Republike Hrvatske.....	21
3. KONCEPT I KONCEPCIJA ODRŽIVOG RAZVOJA GRADA KARLOVCA.....	24
3.1. Koncept ekonomsko–gospodarske strategije razvoja grada Karlovca.....	27
3.1.1. Poljoprivreda.....	29
3.1.2. Šumarstvo, lov i ribolov.....	31
3.1.3. Turizam.....	35
3.2. Koncept društveno - socijalne i kulturne dimenzije održivog razvoja Grada Karlovca.....	41
3.2.1. Analiza stanja društveno - socijalnog i kulturnog stupnja razvoja Grada Karlovca.....	43
3.2.2. Koncept održivog društveno – socijalnog i kulturnog razvoja Grada Karlovca.....	44

3.3. Koncept zaštite okoliša u strategiji održivog razvoja Grada Karlovca.....	45
4. RAZVOJNA VIZIJA, MISIJA, STRATEŠKI CILJEVI, PRIORITETI I MJERE U ODRŽIVOM RAZVOJU GRADA KARLOVCA.....	51
4.1. Sektorski dionici provedbe Strategije.....	55
4.2. Provedbeni mehanizmi koncepta Strategije.....	57
4.3. Odgovornost za provedbu Strategije.....	59
5. FINANCIRANJE STRATEGIJE ODRŽIVOG RAZVOJA GRADA KARLOVCA.....	60
6. PRAĆENJE I VREDNOVANJE KONCEPTA STRATEGIJE.....	62
7 ZAKLJUČAK.....	64

XXX

1. UVOD

Ekspanzija rasta broja stanovnika na planetu u posljednjih stotinu godina, jačanje gospodarske aktivnosti ukupnog čovječanstva, razvoj međunarodne trgovine, drastično povećanje potreba čovječanstva za energijom i materijalnim dobrima, imaju a i imat će nesagledivo negativne posljedice na kakvoću okoliša i sveukupne prirode. Ekološki problemi u dramatičnim razmjerima izravno utječu na zdravlje ljudi i stoga prijete opstanku života na planetu Zemlji. Posljednjih desetljeća dvadesetog stoljeća čovječanstvo je sagledalo veličinu problema kako je degradacija okoliša postala jedna od glavnih prepreka daljnjem gospodarskom razvoju. Pomoću politike zaštite okoliša i ekonomike okoliša ekonomisti nastoje novčano izraziti funkcije okoliša kako bi mogli prikazati međusobni odnos ciljeva gospodarstva s ciljevima politike zaštite okoliša.

U tim okolnostima stvorena je koncepcija postojanog ili održivog razvoja, odnosno to je prihvaćanje skupa razrađenih strateških odluka i mjera čijom se provedbom stvaraju uvjeti za implementaciju održivosti i daljnjeg društvenog razvoja. Prihvaćajući takovu koncepciju daljnjeg razvoja, društvo i gospodarstvo se mora osposobiti za novu organizaciju u korištenju prirodnih resursa i provođenju novih državno ekonomskih mjera u zaštiti okoliša.

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet razmatranja ovog rada je Strategija održivog razvoja Grada Karlovca, koji ima za cilj prikazati koncept strategije održivog razvoja na lokalnoj razini, odnosno stvaranje koncepcije strategije održivosti u razvoju Grada Karlovca. Kako je Grad Karlovac ekonomsko i društveno - političko središte Karlovačke županije, koja se nalazi na prometnom prolazu između sjevero - istočnog i jugo - zapadnog ili kontinentalnog i Jadranskog dijela Republike Hrvatske. Zahvaljujući svom položaju, društveno - političkoj ulozi u regiji, globalno gledano u okvirima Europske unije i prometnoj infrastrukturi, Grad Karlovac ima velike potencijalne mogućnosti daljnjeg gospodarskog

razvoja s obavezom voditi pri tome računa o učinkovitoj provedbi politike održivosti i održivog razvoja. Karlovac je grad kroz kojeg protječu četiri rijeke čije su vode iznimne čistoće i kvalitete, stoga je obaveza voditi brigu o daljnjoj zaštiti toga važnog i vrijednog vodnog bogatstva, kao i svakog oblika zaštite okoliša u ovom gradu poznatom po prirodnoj raznolikosti i zaštićenim prirodnim blagom.

1.2. Metode rada i struktura završnog rada

Podloga za izradu ovog rada je stručna literatura koja proučava pojam koncepta održivog razvoja i literatura koja proučava i objašnjava problematiku zaštite prirode i očuvanja okoliša. Za razradu glavne teme ovog rada pod naslovom „Koncept strategije održivog razvoja u Gradu Karlovcu“ korišteni su županijski i gradski materijali i odluke, Strategija razvoja Grada Karlovca za razdoblje od 2013. do 2020. godine, akcijski planovi Grada Karlovca od 2017. Godine, vezani uz politiku održivog razvoja, materijali razvojnih agencija, vladinih i nevladinih organizacija, te inicijative iz civilnog društva vezane uz provedbu održivog razvoja Grada Karlovca.

Struktura pisanje ovog rada osmišljena je kroz tri dijela:

- u prvom se dijelu objašnjava pojam teorije koncepta, koncepcije, održivosti i održivog razvoja, povijesni razvoj politike održivog razvoja, općenita primjena koncepta održivog razvoja i primjena provedbe u Republici Hrvatskoj s opisom aktivnosti kroz koje se provodi koncept održivog razvoja;
- drugi dio pisanja ovog rada opisuje provedbu koncepta održivog razvoja u Gradu Karlovcu gledano kroz provedbu projekata u dužem ili dugoročnom vremenskom razdoblju. Kao glavni izvor podataka o konceptu strateškog razvoja Grada, planski je dokument Grada Karlovca potaknut u prosincu 2010., odobrenjem gradonačelnika, a usvojen odlukom gradske skupštine 2012. godine.
- treći dio u pisanju ovog rada je zaključak.

2. TEORIJA KONCEPTA , KONCEPCIJE I ODRŽIVOSTI

Koncept i koncepcija u općoj se upotrebi koriste kao sinonimi, iako je pojam koncepcije prilično sveobuhvatniji i detaljniji od koncepta. Koncept (lat. *conceptum*; nacrt, skup bilježaka) koje služe kao podsjetnik; zamisao, pojam. To je prvi pisani sastav nekog djela, spisa. Koncepcija (lat. *concupere*; opaziti, dokučiti, shvatiti, primiti, zamisliti) označava opsežnu kompilaciju ciljeva, strategiju i mjera za provođenje strateški planiranog projekta. Sadrži potrebne informacije i opravdanja, često i analizu prilika i prijetnji te vremenski i akcijski plan s planiranjem potrebnih resursa. Konceptirati (lat. *conceptum*; praviti ili izraditi plan, nacrt, skicu za neko djelo ili radnju).¹

Održivost je sposobnost održavanja ravnoteže određenih procesa ili stanja u nekom sustavu. To obuhvaća širok pojam koji se najčešće koristi u vezi s biološkim i ljudskim sustavima a podrazumijeva gotovo sve oblike života na zemlji od lokalne do globalne razine i kroz različite vremenska razdoblja u cilju čovjekove održivosti na planeti Zemlji.

Prema definiciji Brundtlandske komisije za okoliš i razvoj pri Ujedinjenim narodima od 1983. godine „Održivi razvoj je razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjosti bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolji vlastite potrebe“. Održivost se zasniva na osnovnim principima:

1. Reducirati ovisnost o fosilnim gorivima, podzemnim metalima i mineralima.
2. Reducirati ovisnost o sintetskim kemikalijama i ostalim neprirodnim tvarima.
3. Reducirati posezanja u prirodu.
4. Zadovoljiti ljudske potrebe pravedno i učinkovito.

Pojedinim aspektima održivosti bave se različite struke i discipline, stoga do značajnog pomaka u razumijevanju i primjenjivosti ideje održivog razvoja ne može se doći bez njihove bliske suradnje i uvažavanja međusobnih gledišta.

¹ Koncept, koncepcija, koncipirati; ANONYMOUS, Hrleksikon.info 2017., dostupno na <https://www.hrleksikon.info/definicija/koncept.html>

Svaka od disciplina ima svoj karakterističan pogled na pojam održivog razvoja. Ekonomisti održivi razvoj sužavaju i ograničavaju svodeći ekonomske ciljeve na ekonomski rast i učinkovitost, društveni se aspekt zalaže za pravednu distribuciju i smanjenje siromaštva, dok se sa stajališta zaštite okoliša, ekološka održivost nastoji postići upravljanjem samo prirodnim resursima.

Klasična škola ekonomske misli većinom se temeljila na negativnim predviđanjima u dugoročnim perspektivama za poboljšavanje uvjeta življenja pretpostavkom o fiksnoj ponudi poljoprivrednog zemljišta zajedno s rastom broja stanovništva. Okoliš je predstavljao ograničenje ekonomskom rastu. Novi smjer nazvan neoklasičnom ekonomijom 1950-tih i 1960-tih godina zanemaruju međudnose ljudi i prirode zagovarajući mogućnost ostvarivanja neograničenog ekonomskog rasta uz odgovarajuće upravljanje gospodarstvom. Tijekom 1970-tih neoklasičari mijenjaju stav i pokazuju interes za proučavanje okoliša, razvijaju se ekonomske poddiscipline ekonomika okoliša i ekonomika prirodnih resursa. Ekonomika okoliša podrazumijeva proučavanje odnosa između održivosti ljudi i prirode, predstavlja interakciju između ekonomskih i ekoloških sustava, stoga izučavanje navedene međupovezanosti danas predstavlja imperativ održivosti i održivog razvoja.

Održivost se provodi kroz pomirdbu i interakciju okolišnih, socijalnih i ekonomskih potreba čovjeka, gdje su ekonomija i društvo ograničeni okolišnim granicama. Osnovni je cilj osigurati održivo korištenje prirodnih izvora na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Navedene tri osnovne potrebe čovjeka gledano sa stanovišta održivosti, sadržane su kroz: dimenziju okoliša, dimenziju ekonomije i socijalnu dimenziju.

1. Dimenzija okoliša, dijeli se na:

- Upravljanje okolišem, koji se sastoji od: atmosfere, oceana i mora, slatke vode, tla, šuma, obradivog tla, izumiranja i biološke invazije.

- Upravljanje ljudskom potrošnjom, koju čine: energija, voda, hrana, materijali, toksične tvari i otpad.

2. Ekonomska dimenzija, sadrži: raspoređivanje degradacije okoliša i ekonomskog rasta, prirodu kao ekonomsku eksternalnost i ekonomsku mogućnost.

3. Socijalna dimenzija, sadrži:

- Mir, sigurnost, socijalnu pravdu.
- Ljudska naselja.
- Ljudski odnos prema prirodi.

Održivost je sposobnost održavanja ravnoteže određenih procesa ili stanja u nekom sustavu. Danas se najčešće koristi u vezi s biološkim i ljudskim sustavima. U ekološkom smislu održivost se može definirati kao način po kojem biološki sustavi ostaju raznoliki i produktivni tijekom vremena. Za ljude održivost je potencijal za dugoročno održavanje blagostanja koje ovisi o blagostanju prirodnog svijeta i odgovornoj uporabi prirodnih resursa, te se tada često koristi kao termin održivi razvoj.²

Globalno prihvaćeni principi održivog razvoja, definirani su kroz Deklaraciju iz Rija sa 27 usvojenih načela i Agendu 21 iz 1992. godine koja ističe potrebu aktivnosti na suzbijanju siromaštva, kao i plan provedbe svjetskog summita u Johannesburgu 2002. godine, poznat kao „Rio + 10“, odnosno kao plan provedbe glavnih pet postavljenih točaka: voda, energija, zdravlje, poljoprivreda i biološka raznolikost. Na skupu se dao naglasak na obaveze vlada, organizacija civilnog društva i poslovnog sektora za hitnim i održivim akcijama za smanjenje siromaštva, zaštitu okoliša i poboljšanje pristupa vodi, energiji, hrani i zdravstvenim uslugama.

Ovi principi mogu se sažeto prikazati na način preuzetih obaveza:

- Integriranje pitanja okoliša u razvojne politike.

² Održivost, održivi razvoj; ANONYMOUS, Wikipedia 2017., dostupno na <https://hr.Wikipedia.org/>

- Internalizacija troškova vezanih za okoliš, (odnosno prevođenje eksternih troškova degradacije okoliša u interne troškove zagađivača – korisnika) kroz provođenje principa, zagađivač – korisnik plaća.
- Sudjelovanje svih društvenih dionika u donošenju odluka kroz procese savjetovanja i dijaloga te stvaranja partnerstva.
- Pristup informacijama i pravosuđu.
- Generacijska i međugeneracijska jednakost, uključujući i rodnu ravnopravnost i solidarnost.
- Princip supsidijarnosti hijerarhije, odnosno međuovisnost između lokalne i globalne razine.
- Pristup uslugama i financijskim resursima neophodnim za osnovne potrebe.

Ovi principi predstavljaju prizmu kroz koju bi trebali biti sagledani postojeći problemi i izazovi za održivi razvoj pojedinih država, odnosno okvir u kome su definirani ciljevi, zadaci i mjere za provođenje politike održivog razvoja.

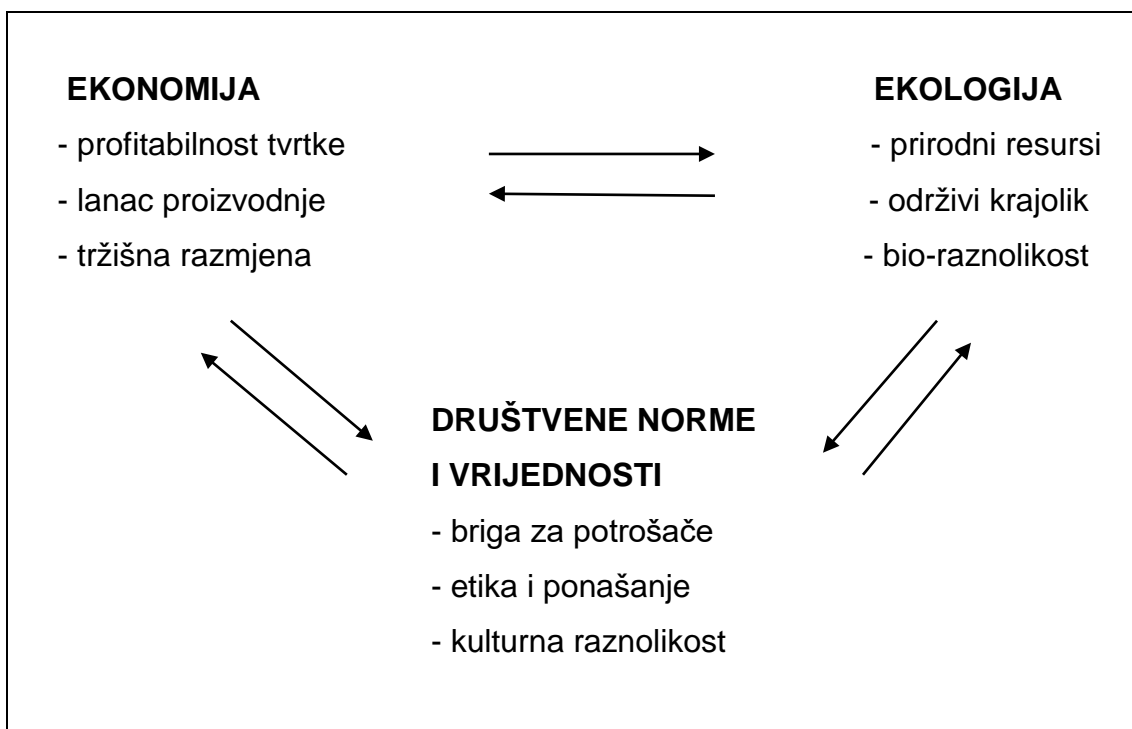
Polazeći od navedenog, održivi razvoj podrazumijeva:

- Uravnotežen i pravičan gospodarski razvoj koji se može održati u dužem vremenskom razdoblju.
- Smanjenje siromaštva, kroz osnaživanje siromašnih i osiguravanje njihovog boljeg pristupa neophodnim uslugama i sredstvima.
- Sudjelovanje svih zainteresiranih strana u procesu odlučivanja, kako nacionalne i lokalne vlasti, tako i organizacija civilnog društva, poslovnog sektora, profesionalnih organizacija, sindikata – uz promoviranje dijaloga i postizanje povjerenja kako bi se razvio društveni kapital.
- Pažljivo upravljanje i u najvećoj mogućoj mjeri čuvanje neobnovljivih izvora resursa.
- Racionalna i održiva upotreba energije i prirodnih izvora: vode, zemljišta, šuma i zraka
- Smanjenje otpada, učinkovito sprečavanje i kontrola zagađenja te na najveću moguću mjeru smanjivanja ekoloških rizika.
- Unapređivanje sustava obrazovanja i zdravstva, poboljšanja u pogledu spolne ravnopravnosti.

- Zaštitu kulturnih identiteta, tradicije i naslijeđa.³

Održivi razvoj se postiže uspostavom političkog kompromisa između svih komponenti društveno - ekonomskog razvoja. To uključuje ekonomsku učinkovitost proizvodnje i funkcioniranja tržišnog mehanizma, kao brigu za potrošače i etično ponašanje koje je u skladu s normama i vrijednostima društva, uvažavajući kulturne raznolikosti, potrebu očuvanja okoliša, krajolika i bioraznolikosti, korištenje prirodnih resursa i energije bez velikog stresa za okoliš.

Slika 1. Trokut: ekonomija, ekologija i društvo

Izvor: prilagođeno prema; (Bilas, Franc, Ostojčić. Višedimenzionalnost održivog razvoja, str.7. 2016.)

Črnjar (2002.) smatra kako se u okviru održivog razvoja razlikuju slaba, umjerena i jaka održivost.⁴ Slaba održivost predstavlja narušavanje postojećeg stanja okoliša koje će vjerojatno značiti manje blagostanje budućih pokoljenja, koje će naknadno trebati nadoknaditi. Umjerena održivost

³ Pavić Rogošić, L. *Održivi razvoj*, 2016. Zagreb., str. 7, dostupno na www.odraz.hr/nase-teme/odrzivi

⁴ Slaba, umjerena, jaka održivost., dostupno na: Bilas, Franc, Ostojčić; 2016. *Višedimenzionalnost održivog razvoja*. Zagreb 2016., str.9

zagovara stajališta kako je zaštita okoliša preduvjet gospodarskom razvoju, dok se jaka održivost još naziva i ekološki razvoj. U ekološki sustav ulaže se onoliko koliko se iz njega uzima.

2.1. Koncept i koncepcija održivog razvoja

Korijeni koncepta održivosti potječu još iz antičkog doba gdje su se razmatrali pojavljeni problemi prilikom neplanskih krčenja šumskih prostora ili pojavom gubitka plodnosti poljoprivrednog zemljišta, koji bi se danas analizirali kao problemi u održivosti. Rast stanovništva uz porast potrošnje nakon industrijske revolucije stvorili su opasnost da bi se osnovni resursi kao drvo, ugljen i nafta mogli iscrpiti i potrošiti i tako potaknuli svijest o potrebi upotrebe resursa na održivi način. Strah da sadašnje i buduće generacije neće moći zadržati standard življenja pobudili su novi način razmišljanja, ujedno i pripremu za globalno prihvaćanje održivog razvoja. Za ljude, održivost obično znači transformaciju načina življenja na način da se maksimiraju šanse da će društveni uvjeti kao i stanje okoliša podupirati ljudsku sigurnost, blagostanje i zdravlje. U OECD-ovom⁵ izvješću iz 2001. godine ističe se kako će se poboljšanjem koherentnosti između ekonomskih politika i politika zaštite okoliša poboljšati i mogućnosti postizanja održivosti. Veze između ekonomskih i socijalnih politika smatraju se dobro uspostavljenima, dok su politike zaštite okoliša manje koherentne s ekonomskim i socijalnim politikama, stoga slijedi mogućnost djelovanja u četiri različita područja:

1. Upotreba sustava cijena za poticanje pojedinaca da u procesu donošenja odluka uzmu u obzir troškove narušavanja okoliša;
2. Reforma procesa donošenja odluka vlada, na način da si isti dopušta više integrativne pristupe;
3. Upotreba tehnoloških politika za odvajanje devastacije okoliša od ekonomskog rasta;

⁵ OECD, Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj., dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/Organizacija_za_ekonomsku_suradnju_i..

4. Jačanje doprinosa sustava međunarodne trgovine i investicija održivom razvoju širom svijeta.

Jabareen (2008.)⁶, utvrđuje sedam koncepata koji čine teoriski svijet održivosti:

1. Koncept etičkog paradoksa, s jedne strane održivost je karakteristika procesa ili stanja koje se može održavati neograničeno i s druge strane, razvoj u biti predstavlja ekološku modifikaciju odnosno intervenciju u prirodu i crpi prirodne resurse.

2. Koncept zalihe prirodnog kapitala, ovaj koncept predstavlja prirodnu materijalnu imovinu razvoja. Zaliha prirodnog kapitala u ovom je smislu zaliha svih ekoloških i prirodnih resursa, od nafte u zemlji do kvalitete tla i podzemnih voda, od zaliha riba u oceanima do kapaciteta recikliranja i apsorpcije zagađenja. Konstantni prirodni kapital prema ovom konceptu predstavlja kriterij održivosti.

3. Koncept pravednosti, predstavlja socijalne aspekte održivog razvoja. Smatra se kako će nepravedno društvo malo vjerojatno biti održivo u ekološkom ili ekonomskom smislu u dugom vremenskom roku. Održivi se razvoj može smatrati kriterijem ekološke pravde. Sam koncept pravednosti uključuje više zasebnih koncepata kao što su: koncepti ekološke, socijalne i ekonomske pravednosti; socijalne jednakosti; jednakih prava na razvoj; kvalitetu življenja; jednaku ekonomsku distribuciju, demokraciju, javno sudjelovanje i uključivanje svih dionika u proces odlučivanja.

Postoje dva tipa pravednosti: međugeneracijska pravednost referira se na alokaciju resursa između sadašnjih i budućih generacija, i unutargeneracijska pravednost i solidarnost odnosi se na pravednu alokaciju resursa između konkurentnih interesa u sadašnjosti.

⁶ Jabareen (2008.), Bilas, Franc, Ostojić, *Višedimenzionalnost održivog razvoja*, Zagreb 2016., str. 10

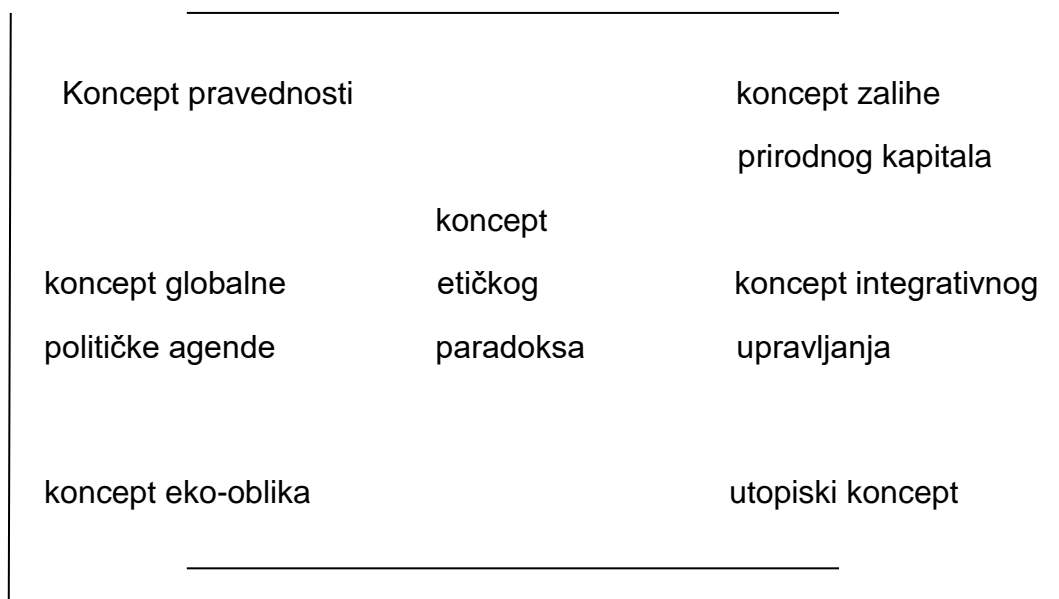
4. Koncept eko - oblika, ovaj koncept predstavlja ekološki željeni oblik i dizajn ljudskih navika poput na primjer urbanih prostora. U tom smislu fokus je na dizajnu i definiranju urbanih oblika koji će omogućiti da okruženje i objekti funkcioniraju na više održiv način nego što je trenutno sada. Dokazano je kako se održivost može efikasno postići kada se pravovremeno planira na lokalnim i regionalnim razinama.

5. Koncept integrativnog upravljanja, ovo je koncept koji predstavlja integrativni pogled održivog razvoja na socijalni razvoj, ekonomski rast i zaštitu okoliša. Ovaj koncept iz razloga svog više namijenskog karaktera i obuhvatnosti često se primjenjuje kod izrade ekonomsko - političkih programa, gdje se u pogledu zaštite okoliša nalazi sedam tema za razradu kao: interes za javnu politiku, zanimanje za tehnologiju, povezivanje s drugim disciplinama, višerazinska analiza, uključivanje novih ideja, fokus na održivosti i znanstveni interes za biotički svijet.

6. Utopiski koncept, razmatra ljudske navike temeljeno na načelima održivog razvoja. Ovim se konceptom zamišlja savršeno društvo u kojem prevladava pravda, gdje su ljudi savršeno zadovoljni i žive u savršenoj harmoniji s prirodom.

7. Koncept globalne političke agende, od 1990-ih godina održivi razvoj postao je globalno pitanje, ekološka i s njom povezana pitanja prešla su nacionalne i regionalne granice i okvire.

Slika 2. Konceptualni okvir održivog razvoja

Izvor: prilagođeno prema; (Bilas, Franc, Ostojčić. Višedimenzionalnost održivog razvoja, str.11. 2016.)

2.1.1. Konceptija održivog razvoja

U trenutku kada ljudske aktivnosti počnu djelovati na prirodne resurse, održivost poprima društveno značenje. Stoga se konceptija održivog razvoja mora tumačiti znanstveno i stručno, kao opsežnu kompilaciju ciljeva, strategiju mjera za provođenje strateški planiranog projekta kako se pri tome nebi dovele u pitanje potrebe budućih naraštaja. S tim u vezi uočava se postojanje tri važna elementa u konceptiji održivog razvoja:

1. Konceptija razvoja, koja se ne poistovjećuje s gospodarskim rastom koji označava kvantitativne elemente gospodarskog sustava, već se konceptija razvoja odnosi na kvalitativni razvoj društva koji u sebi uključuje gospodarske, kulturološke i društvene opsege razvoja.
2. Konceptija potreba, koja otvara pitanje raspodjele osnovnih resursa za potrebe ostvarivanja kvalitetnog života. Pojam osnovnih potreba je relativan.

Ono što se nekad smatralo luksuzom, danas je nužnost u razvijenom društvu. Pritisci na okoliš u siromašnim društvima da se zadovolje osnovne ljudske potrebe i poboljša kakvoća života izaziva veliku degradaciju okoliša, kao i za održavanje standarda razvijenih gdje nedostaje prirodnih resursa. Stoga je termin osnovnih potreba nužno preispitati u koncepciji održivog razvoja.

3. Koncepcija budućih naraštaja, ukazuje na održivost koja se svodi na pitanje što će se ostaviti budućim pokoljenjima. Praktično pitanje ove koncepcije ogleda se u činjenici da se koristi i troškovi razvoja prenose budućim pokoljenjima. Buduća pokoljenja ne bismo trebali opterećivati našim razvojnim i ekološkim problemima, već im trebamo prenijeti bolju kakvoću ekoloških sustava nego što su danas. Održivi razvoj u biti je uravnotežen razvoj, koji zahtijeva razvojni kapacitet koji općenito predviđa da su rast i promijene strukture proizvodnje i potrošnje razvojno prihvatljivi, ako ne umanjuju ukupnu kakvoću i upotrebljivost prirodnih resursa.

Koncepcija održivog razvoja zahtijeva:

1. Očuvanje prirodnih resursa i s tim u vezi temeljni zaokret u eksploataciji resursa.
2. Veću učinkovitost u raspodijeli resursa i preraspodijeli dobiti i bogatstva.
3. Uvođenje novih tehnologija i poimanje razlika između gospodarskog rasta i održivog razvoja.
4. Odustajanje od aktivnosti koje bi mogle ugroziti buduće naraštaje.
5. Uključivanje koncepcije održivog razvoja kao filozofije u sve društvene, ekonomske i političke strukture društva.⁷

2.2. Primjena koncepta održivog razvoja

Želja za stalnim povećanjem profita temeljni je postulat koncepta neoliberalnog kapitalizma od nacionalne do globalne razine. Neovisno o

⁷ Črnjar M., Črnjar K.: *Menadžment održivog razvoja*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji Sveučilišta u Rijeci, Rijeka 2009.; op.cit. str. 83

toj činjenici koncept održivog razvoja nastoji se ugraditi u dokumentacijsku infrastrukturu i institucionalne okvire. Brojne organizacije ukazuju kreatorima politika i javnosti postojanje problema u odnosu profita i zaštite okoliša i nude svoj doprinos u rješavanju ovog globalnog konflikta prezentirajući aktivnosti na primjeni koncepta održivog razvoja u svijetu.

Na globalnoj razini o potrebi uravnoteženja razvoja zemalja i regija svijeta, govori se u povelji UN-a od 24.10.1945. godine, u djelu koji se odnosi na globalne strateške ciljeve i načela:

1. Održavati mir i sigurnost.
2. Razvijati prijateljske odnose među narodima.
3. Ostvariti međunarodnu suradnju u rješavanju međunarodnih problema ekonomske, socijalne, kulturne ili humanitarne prirode.
4. Biti središte za usklađivanje djelovanja naroda na postizanju zajedničkih ciljeva.

Organiziranje i održavanje međunarodnih konferencija o okolišu i donošenje značajnih dokumenata, veliki je doprinos svijesti o stanju i zaštiti okoliša na globalnoj razini:

- Prva konferencija o stanju okoliša u Stockholmu (5-16. 6.1972.);
- Konvencija o međunarodnoj trgovini u vezi vrsta divlje flore i faune – CITES (1973.);
- Konferencija UN- a u vezi sa širenjem pustinje, Nairobi, Kenija (1977.);
- Prva svjetska konferencija o klimi, Geneva, Švicarska (1979.);
- Konvencija UN- a o očuvanju migratornih vrsta divljih životinja – CMS (1979.);
- Izvještaj „GLOBAL 2000“ o stanju okoliša Zemlje, SAD (1980.);
- Proglašenje međunarodne godine pitke vode i njene sanacije (1980.);
- Konvencija UN-a o Zakonu o moru – UNCLOS (1982.);
- Prihvatanje svjetske povelje o prirodi na zasjedanju UN-a (1982.);
- Svjetska industrijska konferencija o upravljanju okolišem (1984.);
- Bečka konvencija o zaštiti ozonskog sloja (1985.);

- Međunarodna konferencija o ocjeni ugljičnog dioksida i drugih plinova koji stvaraju efekt staklenika, Vlah, Austrija (1985.);
- Moratorij na komercijalni kitolov, međunarodne komisije o kitolovu (1986.);
- Publikacija „Our Common Future“ u Brudtladovom izvještaju (1987.);
- Rezolucija UN-a, zajednička briga čovječanstva o klimatskim promjenama (1988.);
- Uspostava Eko - efikasnosti kao cilj za industriju (1990);
- Priprema konferencije za RIO, Bergen, Norveška (1990.);
- Druga svjetska konferencija o klimi – GCOS, Geneve, Švicarska (1990.);
- Financijska konvencija o globalnim mogućnostima okoliša (1991.);
- Publikacija Caring for Earth, (Briga o zemlji) (1991.);
- Druga konferencija UN-a o okolišu, Rio de Janeiro, Brazil (3-14.6.1992.);
- Konvencija o kemijskom oružju, Pariz (1993.);
- Svjetska konferencija o pravima čovjeka, Beč (1993.);
- Konvencija UN-a o borbi protiv pustinja, Pariz (1994.);
- Konferencija o održivom razvoju za male otočne države, Barbados (1994.);
- Svjetska godina morskih kornjača (1995.);
- Sjetski summit za socijalni razvoj, Kopenhagen (1995.);
- Konferencija UN-a o ljudskim naseobinama, Istambul (1996.);
- Pojava serija normi ISO 14000ff (1996.);
- Treća konferencija UN-a o klimatskim promjenama planeta Zemlje, Kyoto (1997.);
- Međunarodna konvencija o postojanim zagađivačima, Stockholm (2001.);
- Svjetski summit o održivom razvoju, Johanesburg (2002.);
- Četvrta ministarska konferencija o okolišu i zdravlju, Budimpešta (2004.);
- Međunarodna konferencija mladih o zaštiti okoliša, Kyoto (2007.);
- Pregovori UN-a o klimatskim promjenama, Durban, JAR (2011.);
- Konferencija UN-a o održivom razvoju „Rio+20“, Rio de Janeiro, Brazil, (2012.);
- Summit o održivom razvoju, New York (2015.);
- Pariški sporazum o klimatskim promjenama, Paris (2015.);
- Svjetska konferencija o klimi, Bonn (2017.);

- „One Planet Summit“, klimatski summit, Paris (2017.).⁸

2.2.1. Odnosi interesa ekonomske dobiti i održivog razvoja

Donošenje brojnih dokumenata globalnog karaktera o ciljevima i mjerama za zaštitu okoliša i prirode ne otklanja postojanje problema u realizaciji koji nastaje u fazi provedbe. Zbog interesa krupnog kapitala, provedba donesenih mjera i odluka iz brojnih dokumenata nailazi na otpor i ne dolazi do realizacije zbog toga što bi njihova provedba značila početak puta ka uravnoteženju rasta, odnosno narušila bi jedan od temeljnih postulata neoliberalnog koncepta kapitalizma i krupnog kapitala, a to je maksimizacija profita pod svaku cijenu. Biznis se smatra prirodno suprotnim prirodi i zaštiti okoliša kao i ljudskog zdravlja, budući da ga orijentiranost na profit gura prema ne ravnoteži, što je suprotno od prirode obzirom da se biznis kreće pravocrtno za razliku od cikličnog kretanja prirode.

Od industrijske revolucije smjer kretanja ekonomije i zaštite prirode nije paralelan, već je u nažalost čestim situacijama pun otvorenog neprijateljstva. Razlog ovakvom stanju nalazi se u paradigmi ekonomskog rasta koja se vodi mišljenjem o prirodnim resursima kao nepovezanim i izoliranim elementima koji se mogu nekontrolirano oblikovati bez ugrožavanja cijelog sustava. Ova se misao zadržala sve do 70 – ih godina 20. stoljeća. Prvi idejni oblici u rješavanju ovog konflikta počinju s Prvom konferencijom o stanju okoliša u Stockholmu 1972. godine gdje su nastali korijeni koncepta održivog razvoja, da bi ozbiljni koraci prema održivom razvoju započeli po Drugoj konferenciji UN-a o okolišu koja je održana 1992. godine u Rio de Janeiru, Brazil. Upravo na ovoj svjetskoj konferenciji uz donošenje važnih deklaracija, konvencija, principa i agende 21, operacionaliziran je koncept održivog razvoja baziiran na tri osnovna principa:

⁸ Drljača M. *Koncept održivog razvoja i upravljanja*, Zagreb 2017. dostupno na: https://bib.irib.hr/.../580157.koncept_odrzivog_razvoja_i_sustav

- Princip ekološke održivosti, koji osigurava da razvoj bude kompatibilan s održavanjem vitalnih ekoloških procesa, biološke raznovrsnosti i bioloških resursa.
- Princip socijalne i kulturne održivosti koji osigurava da razvoj bude kompatibilan s kulturnim i tradicionalnim vrijednostima ljudskih zajednica i doprinosi jačanju njihovog identiteta.
- Princip ekonomske održivosti, koji osigurava da razvoj bude ekonomski efikasan i da se resursima upravlja na način da njih mogu uspješno koristiti i buduće generacije.

Ova konferencija značajna je i po tome da su se po prvi puta kao partneri u rješavanju problema pojavili predstavnici biznisa i krupnog kapitala. Kako je u Riju sklopljen prijateljski odnos između biznisa, odnosno krupnog kapitala i održivog razvoja pojavila su se tumačenja tri paradigme, odnosno tipa međusobnih odnosa:⁹

1. Paradigma antizelenog stanja - (Business as usual), unutar ovog tipa dio je biznisa koji je u retoričkom smislu ostao u otvorenom neprijateljstvu prema zaštiti prirode, odnosno prema održivom razvoju. Kao izrazito neprijateljski raspoloženu prema poštivanju ekoloških i socijalnih prava spominje se Međunarodna trgovinska komora - (International Chamber of Commerce), poznatija kao (ICC), koja okuplja korporacije cijelog svijeta i stoga ima veliki utjecaj na Svjetsku trgovinsku organizaciju - (WTO).

2. Paradigma zelenog pranja - (Business as (un) usual), ovaj tip karakteriziraju korporacije i kompanije koje se transparentno i najizrazitije predstavljaju kao direktan odgovor na potrebe održivog razvoja. Ovaj tip odnosa je po svojoj karakteristici rasčlanjenosti i parcijalnim projektima blizak obliku društveno odgovornog poslovanja i većinom služi svrsi samoreklamiranja vlastite ekološke ili socijalne osviještenosti.

⁹ Šimleša D. *Podržava li biznis održivi razvoj*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb 2003., str. 407, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/19493>

3. Paradigma zelenog znanja - (Busienss as unusual), karakteristika ovog tipa međusobnih odnosa biznisa i održivog razvoja su revolucionarne promjene u zadovoljavanju naših potreba i očuvanje okoliša. Radi se o zaista iskrenim namjerama i potpuno predanom zalaganju i radu na konceptu održivosti u ekološkom i pravednosti u socijalnom smislu. Pojava novog pojma prirodnog kapitalizma označava novi sinergijski pristup gdje više npr. organiziranih proizvodnih subjekata djeluju u zatvorenom krugu na način čineći otpad jednog subjekta proizvodnim resursom za drugi subjekt, ili pravi procvat u sektoru obnovljivih izvora energije i velike uštede koje se ostvaruju recikliranjem.

Prisutna su brojna preklapanja i prelijevanja između navedena tri tipa međusobnih odnosa biznisa i održivog razvoja, većinom uvjetovanih određenim prilikama u ekonomskim ili društvenim odnosima i stoga se ne smatraju decidiranim i kruto određenim.

2.3. Primjena koncepta održivog razvoja u Republici Hrvatskoj

Republika Hrvatska se rano uključila u svjetske i Europske procese, tako je u godini Svjetskog skupa o okolišu i razvoju u Rio de Janeiru 1992. godine donesena Deklaracija o zaštiti okoliša kojom se Republika Hrvatska opredjeljuje za održivi razvoj.

Koncizan i jasan tekst Deklaracije, iako nije posebno razrađivan za provedbu, sadržavao je važne odrednice kao:

- Postavke o pristupu Republike Hrvatske međunarodnim ugovorima iz područja zaštite okoliša te o suradnji s međunarodnim organizacijama.
- Opredjeljenje za gospodarski održiv razvoj temeljen na opstojnoj poljoprivredi i šumarstvu, pomorstvu i turizmu te gospodarstvu i industriji zasnovanoj na ekološki dopustivim tehnologijama.
- Energetska politika usmjerena energetske učinkovitost i postupno uvođenje obnovljivih izvora energije.

- Pravo pojedinca da zna i da ima pristupo stanju okoliša i prirodnih resursa, pravo da bude konzultiran i da sudjeluje u odlučivanju o aktivnostima koje će imati značajan utjecaj na okoliš, te pravo na zakonska sredstva i naknadu za one čije je zdravlje ili okoliš bio ili može biti ozbiljno ugrožen.

Republika Hrvatska podržala je "Agendu 21" i Plan djelovanja koji su usvojeni na konferenciji u Riju 1992. godine i time preuzela obaveze koje proizlaze iz Milenijske deklaracije i Milenijskih ciljeva razvoja usvojenih na Općoj Skupštini Ujedinjenih naroda 2000. godine. Nacionalna izvješća o provedbi ciljeva Milenijske deklaracije izrađena su 2004. i 2006. godine.

Zakonom o zaštiti okoliša iz 2007. godine određena je Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske kao dokument koji dugoročno usmjerava gospodarski i socijalni razvoj te zaštitu okoliša prema održivom razvoju. Prema tom Zakonu nova se strategija donosi svakih deset godina, a Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva odgovorno je za koordinaciju.¹⁰

Europska unija već se prilikom procesa ujedinjavanja jasno opredijelila za održivi razvoj kao osnovnu odrednicu razvoja Unije i svih država članica. Pri tome su jasno određeni i osnovni principi tog razvoja koji ujedno predstavljaju i osnovne smjernice za razvojne politike svih članica Unije. Ovi principi pobliže su pojašnjeni u Strategiji održivog razvoja (OR) EU iz 2001. godine, te revidirani u novoj strategiji koja je objavljena u lipnju 2006. godine. Razvojni principi EU temelje se na osnovnim odrednicama održivog razvoja, a to je ravnoteža gospodarskog i društvenog rasta uz brigu o svim aspektima okoliša s posebnim naglaskom na štednji resursa i zaštiti klime.

Ti principi su:

Promocija i zaštita ljudskih prava; Međugeneracijska solidarnost; Razvoj demokratskog društva; Uključenost stanovništva u donošenje odluka; Razvoj socijalnih dijaloga; Društveno odgovornog poslovanja i javno - privatnog

¹⁰ Pavić – Rogošić L. *Održivi razvoj u Republici Hrvatskoj*, Izvještaj pripremljen za zajednički savjetodavni odbor EU – Hrvatska, Zagreb 2009., op. cit str. 2, dostupno na: www.odraz.hr/media/35622/izvjestaj_o_odzivom...

partnerstva s ciljem jačanja suradnje i prihvaćanja odgovornosti u postizanju održive proizvodnje i potrošnje; Koherentnost nacionalnih, regionalnih i lokalnih politika kao integracija principa održivosti u sektorske politike; Korištenje principa najboljih raspoloživih tehnika; Principa predostrožnosti; Principa zagađivač plaća.

Obaveza je svih zemalja članica EU-e da temeljem ove Strategije donesu nacionalne Strategije održivog razvoja koje će biti temelj prevođenja ovih principa u razvojne strategije i politike svih zemalja članica.

Hrvatska je tada kao zemlja kandidat za članstvo u Europskoj uniji također pristupila izradi Strategije održivog razvoja čiji je prvi nacrt doživio predstavljanje na javnoj raspravi u listopadu 2008. godine. Kako bi procjena kvalitete Strategije održivog razvoja Republike Hrvatske bila što učinkovitija, usporedba je učinjena s nacionalnim Strategijama održivog razvoja Republike Austrije i Strategijom održivog razvoja Velike Britanije. Iako različite u svojim formatima, nacionalnim strategijama zemalja članicama Europske unije zajednička je potpuna predanost nacionalnom razvoju temeljenom na smjernicama održivog razvoja te je jasno preuzimanje odgovornosti samog vrha Vlade za sadržaj i odgovornost provedbe svih strategija.¹¹

Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske usvojena je u veljači 2009. godine u Hrvatskom saboru i sadrži petnaest temeljnih i općih načela kojima se Republika Hrvatska treba usmjeravati prema održivom razvoju: 1. - zaštita ljudskog zdravlja; 2. - promicanje i zaštita temeljnih ljudskih prava; 3. - solidarnost unutar generacija i među generacijama; 4. - ostvarivanje otvorenog i demokratskog društva; 5. - uključivanje stanovništva; 6. - uključivanje socijalnih partnera; 7. - društvena odgovornost poslodavaca; 8. - integracija gospodarskih, socijalnih i okolišnih sastavnica u izradi svih smjernica i politika; 9. - obrazovanje za održivi razvoj; 10. - usklađenost politika svih razina uprave i lokalne samouprave; 11. - upotreba najbolje dostupne tehnologije; 12. - obnavljanje i recikliranje proizvodnih resursa; 13. -

¹¹ Matešić M. *Strategija održivog razvoja: Krovni razvojni dokument Republike Hrvatske*, Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj, Zagreb 2008., op cit. str.405, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/57548>

promicanje održive proizvodnje i potrošnje; 14. - predostrožnost i prevencija; 15. - „onečišćivač plaća“ za onečišćenja koja nanosi okolišu.

Dugoročno provođenje navedenih načela djelovat će kroz osam ključnih područja:

1. Poticaj rasta broja stanovnika.
2. Okoliš i prirodna dobra.
3. Usmjeravanje na održivu proizvodnju i potrošnju.
4. Ostvarivanje socijalne i teritorijane kohezije i pravde.
5. Postizanje energetske neovisnosti i rasta učinkovitosti korištenja obnovljivih izvora energije.
6. Jačanje javnog zdravstva.
7. Povezivanje prostora.
8. Zaštita mora, priobalja i otoka.¹²

U Strategiji održivog razvoja Republike Hrvatske naglašava se kako je nužno u svakom od ovih područja provoditi reforme, te podići obrazovnu razinu svih stanovnika odnosno graditi društvo temeljeno na znanju, podupirati kulturu istraživanja i ulaganja u razvoj te se prilagoditi klimatskim promjenama. Strategija naglašava potrebu intenzivnog i kontinuiranog informiranja javnosti u cilju podizanja svijesti stanovništva i poticanja na sudjelovanje u određivanju prioriteta u gospodarskim, socijalnim i okolišnim potrebama, mjerama i izazovima.

2.3.1. Provođenje Strategije održivog razvoja Republike Hrvatske

Provođenje Strategije predviđeno je putem akcijskih planova, koji su izrađeni suradnjom svih dionika, uključujući organizacije civilnog društva i poslovni sektor. Strategijom je predviđena i izrada nacionalnih pokazatelja održivog razvoja kao oblik praćenja same provedbe. Najjača društvena snaga u

¹² Pavić – Rogošić L. *Održivi razvoj u Republici Hrvatskoj*, Izvještaj pripremljen za zajednički savjetodavni odbor EU – Hrvatska, Zagreb 2009., op. cit. Str 2, dostupno na: www.odraz.hr/media/35622/izvjestaj_o_odrzivom...

Republici Hrvatskoj još uvijek je središnja vlast koja je jača od poslovnog sektora zato ona snosi i najveću odgovornost po pitanju sveukupnog razvoja. Stoga je Vlada Republike Hrvatske osnovala Savjet za održivi razvoj i zaštitu okoliša, sastavljen od devet članova koji dolaze iz redova znanstvenih i stručnih radnika kao i predstavnika organizacija civilnog društva. Savjet nema vlastiti proračun kao ni administrativno - stručnu pomoć već se njegovo djelovanje svodi na savjetodavnu pomoć ministarstvima i drugim tijelima pri izradi dokumenata, odluka i zakonskih odredbi.

Godine 2004., Vlada Republike Hrvatske i tadašnje Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i građevinstva osniva Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitosti koji osigurava i znatnim sredstvima financira izgradnju objekata i uređaja za poboljšanje stanja okoliša. Ministarstva i druga javna tijela dodjeljuju financijske potpore i sredstva organizacijama civilnog društva za projekte u području zaštite okoliša, održivog ruralnog razvoja, povećanja znanja i vještina, iskorištavanja obnovljivih izvora energije i dr.

Vlada Republike Hrvatske preuzima odgovornost za donošenje i provedbu politike održivog razvoja, osigurava učinkovitu koordinaciju među sektorskim politikama i usklađuje ih sa zahtjevima održivosti, koncipira odnosno izrađuje plan za procese postupnog preusmjerenja unutar koncepcije održivog razvoja kako bi se provodila najučinkovitija politika, odnosno napuštala eventualno štetna ili neučinkovita, brine se za implementaciju boljih komunikacija i kreativnih dijaloga sa svim zainteresiranim djelovima društva i potiče gospodarstvo na veće sudjelovanje i doprinos održivom razvoju.

2.3.2. Lokalna uprava kao dionik u provedbi Strategije održivog razvoja Republike Hrvatske

Republika Hrvatska danas na nižoj razini vlasti ima dvorazinski sustav upravljanja, Općine i gradovi lokalna su razina upravljanja, dok su županije regionalna razina a Grad Zagreb ima status lokalne i regionalne razine. Veći dio stanovništva Hrvatske živi u malim općinama i relativno malim gradovima,

kao i po broju stanovnika različito velikim županijama. Županije su odgovorne za funkcije regionalnog značaja, dok općine i gradovi obavljaju aktivnosti od lokalnog značaja i kao takve najbliže su ljudima i njihovim potrebama. Lokalne razine vlasti prepoznate su kao najpogodnije za operacionaliziranje koncepta održivog razvoja. Unatoč razvojnoj raznolikosti na lokalnoj razini decentralizacija je jedan od značajnijih instrumenata za postizanje učinkovitijeg održivog lokalnog razvoja i u Republici Hrvatskoj kao opći cilj institucionalnog razvoja.¹³

Pristupom Republike Hrvatske u Europske i svijetske integracije, lokalna uprava i samouprava dobiva velike mogućnosti i autonomiju kod izrade razvojnih projekata vezanih za segmente iz održivog razvoja. Županije, općine i gradovi sve se više odlučuju na vlastiti izbor razvojnog puta stoga odabiru put koji vodi smjericama održivog razvoja u dogovoru i koordinaciji sa središnjom vlasti kako bi nastupili pred razvojne i investicijske fondove s usklađenim stavovima po projektu. Lokalna vlast odnosno lokalna uprava u manjim sredinama treba zainteresirati, okupljati i motivirati sve raspoložive ljudske reurse za zajedničke akcije i programe usmjerene prema održivom razvoju i tražiti partnerstvo vlasti, gospodarstva i društva.

Program održivog razvoja lokalne zajednice koncipiran je kao odgovor na razvojne prioritete lokalne i područne razine i predstavlja podršku gospodarskoj i socijalnoj revitalizaciji slabije razvijenih područja te jačanju socijalne kohezije i održivog razvoja. Ovaj program je namijenjen jedinicama lokalne i područne samouprave koje su u skladu s člankom 36. Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN br.147/14) stekle status potpomognutog područja. Program se provodi po metodologiji ESI fondova, čime izravno doprinosi jačanju i daljnjem razvoju administrativnih kapaciteta samih korisnika, s ciljem učinkovitijeg povlačenja sredstava ESI fondova, a Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije potiče transparentnost kroz podijeljene aktivnosti pripreme, odlučivanja i provedbe

¹³ Kordelj De Vila ž., Stubbs P., Sumpor M. *Participativno upravljanje za održiv razvoj*, Ekonomski institut Zagreb 2009.

programa održivog razvoja. Pripremu i provedbu programa vodi sektor za provedbu programa razvoja. Potrebe i prioritetne lokacije utvrđuju se unaprijed u pozivu za iskaz interesa, a način bodovanja projektnih prijedloga sastavni je dio smjernica za podnositelje zahtijeva.

Povijerenstvo za odabir projekata je neovisno i imenuje ga ministar ili ministrica regionalnog razvoja i fondova Europske unije, a čine ga dužnosnici i službenici ministarstva. Povijerenstvo donosi prijedlog za odabir, a odluku o konačnom odabiru donosi ministar odnosno ministrica. Sve aktivnosti unutar Programa dužne su promicati ravnopravnost spolova, zabranu diskriminacije i održivi razvoj kao horizontalna načela. Korisnici ovog Programa u širem smislu su svi stanovnici lokalne zajednice na prihvatljivim područjima koji imaju korist od provedbenih aktivnosti Programa, a u užem smislu krajnji korisnici su jedinice lokalne i područne samouprave i njihove ciljane skupine koje nakon provedbe projekta preuzimaju inicijativu daljnjeg širenja aktivnosti i prepoznatih prioriteta za potrebe lokalnog stanovništva i na korist lokalnoj zajednici.¹⁴

XXX

¹⁴ *Program održivog razvoja lokalne zajednice*. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Sektor za provedbu programa regionalnog razvoja Uprave za regionalni razvoj Zagreb 2017., dostupno na: socijalno-partnerstvo.hr/wp-content/uploads/2013/04/Izvjescje...

3. KONCEPT I KONCEPCIJA ODRŽIVOG RAZVOJA GRADA KARLOVCA

Grad Karlovac pokrenuo je još 2010. godine postupak izrade strateškog razvojnog plana, od koncepta preko opsežne koncepcije stvoren je strateški plan, koji je strategija održivog razvoja za Grad Karlovac u planskom razdoblju od 2013. do 2020. godine. Ova koncepcija odnosno strateško planirani projekt definira realan put za postizanje napretka i pozitivno okruženje, pritom uvažava i razvija vrijednosti po kojima se Grad Karlovac prepoznaje u hrvatskim i europskim kulturno povijesnim okvirima. Strateški razvojni plan koncipiran je kao sveobuhvatan programski dokument temeljen na pregovorima i zajedničkim zaključcima, kako bi predstavljao strategiju održivog razvoja po svim sferama njegove provedbe u interesu cijele administrativne zajednice Grada Karlovca. Definira dugoročne ciljeve za razdoblje od sedam godina, pritom nastoji postići ravnotežu između želja i mogućnosti, između optimističnih scenarija i realnog razvoja uz zaštitu urbanih, kulturoloških i ekoloških vrijednosti. To je vrlo dinamična koncepcija usklađivanja s razvojnim potrebama i uvjetima okruženja što je i razlog za stalno praćenje i ažuriranje.

Koncepcija razvoja strateškog plana za održivi razvoj omogućit će gradu Karlovcu:

- odgovor na procese promjena koje donosi integracija Republike Hrvatske u zajednici Europske unije,
- postupno ispunjavanje dugoročnih ciljeva i razvojne vizije,
- demokratsko donošenje odluka unutar gradskih predstavničkih tijela i njihovih lokalnih odbora u okviru šireg razvojnog projekta,
- koordinaciju interesa i aktivnosti različitih razvojnih dionika Grada te učinkovito korištenje njihovih mogućnosti i resursa, kako bi se postigli zajednički ciljevi u održivom razvoju zajednice,
- jačanje i potporu javnih interesa te poširenje izravnog uključivanja javnosti u razvoj Grada Karlovca,
- pripremu kvalitetnih smjernica za planove održivog korištenja prostora i sektorske projekte.

Koncept strategije razvoja Grada Karlovca temelji se na sporazumu svih glavnih razvojnih dionika, od lokalne vlasti preko stručnjaka i stručnih službi do poslovnog i civilnog sektora. Postizanje koncenzusa o tako važnoj temi poput održive razvojne politike za Grad, u demokratskom društvu postiže se samo putem pregovora i zajedničkih dogovora. To je razlog zašto je od samog početka koncept izrade plana bio okrenut javnosti i okupljanju svih sektora razvojnih dionika putem dijaloga između građana, njihovih udruga, poduzetnika, političara, stručnjaka i javne uprave.

Ovakva metodologija rada predviđa i partnerstvo. Naglasak je na sveobuhvatnom uključivanju ciljnih korisnika iz političkog, gospodarskog, društvenog i javnog područja interesa kao i opće javnosti. U svim fazama konceptuiranja ove strategije održivog razvoja Grada, provodile su se konzultacijske radionice, čiji je cilj bila procijena mogućnosti praktične primjene svih predloženih polazišta i usklađivanje stavova interesnih skupina.

Prilike koje ovaj koncept strategije razvoja Grada za razdoblje od 2013. - 2020. godine nudi cjelokupnoj zajednici daleko su veće od dosadašnjih strategija zahvaljujući ponajviše novim prilikama obzirom na integraciju Republike Hrvatske u zajednicu Eurpske unije, ali i prihvaćanjem nove metodologije u konceptuiranju ovog plana odnosno strategije održivog razvoja Grada Karlovca.

Strategija razvoja Grada Karlovca nije samo politički dokument, ona je važan alat za upravljanje Gradom. Njeni prioriteti i ciljevi moraju se uvažavati pri donošenju gradskog proračuna i investicijskih programa, kako nalažu i nacionalne smjernice. To je ključni programski dokument za izradu dokumentacije temeljem kojie će Grad koristiti financijska sredstva iz strukturnih, investicijskih i drugih fondova Europske unije.

Ciljevima, planovima, programima i projektima odnosno koncepciji strategije razvoja grada Karlovca 2013. – 2020., bit će dana prioritelnija razina važnosti

od programa navedenih u drugim dokumentima. Oni će biti zasebno promovirani kao strateški razvojni prioriteti grada Karlovca.¹⁵

Koncept održivog razvoja sadrži tri važna elementa to su:

Koncepcija razvoja, koja se ne poistovjećuje s općim ekonomsko – gospodarskim razvojem i rastom, već se odnosi na kvalitativni razvoj društva u sklopu ekonomsko – gospodarskog razvoja i progresa. Koncepcija izrade ove strategije održivog razvoja Grada, počevši od osnovne analize stanja, analize stanovništva i ljudskih resursa, kao i planske cjeline društvenog razvoja zajednice govori da se s velikom pažnjom i interesom upravo kvaliteta i ugoda življenja postavlja u prioritet gospodarskog razvoja.

Drugi element u koncepciji održivog razvoja je koncepcija potreba, ovaj konceptualni element ukazuje na pitanje pravedne i valjane raspodjele osnovnih resursa u potrebi ostvarenja kvalitetnog življenja. Pritisci na okoliš u želji za što boljim i kvalitetnijim životom izazivaju veliku degradaciju okoliša, stoga štedljivost i ravnomjerno korištenje prirodnih uglavnom neobnovljivih izvora energije, kao i traženje mogućnosti i prilika korištenja obnovljivih izvora energije, ovim je strateškim planom dana bezrezervna preporuka i prioritet.

Koncepcija budućih naraštaja, treći je konceptualni element koji ukazuje na održivost i svodi se na ostavštinu prirornih vrijednosti budućim pokoljenjima ove sredine.

Koncept strategije održivog razvoja grada Karlovca 2013. – 2020. godine koncipiran je kroz tri međuovisna područja, to su tri segmenta koji ujeno čine osnovu smisla održivosti a očituju se kroz *ekonomiju, društvo i okoliš*. U *ekonomskom* smislu razvoja težište se daje odgovornoj proizvodnji i potrošnji, transparentnim trgovinskim odnosima, poticanju inovativnosti i zaštiti intelektualnog vlasništva, globalnim partnerstvima i poticanju društveno

¹⁵ STRATEGIJA RAZVOJA GRADA KARLOVCA ZA RAZDOBLJE OD 2013. DO 2015. GODINE, Grad Karlovac 2012., dostupno na: www.karlovac.hr/.../Clanci/SRGK-2013-2020-

odgovornog poslovanja. *Društveno* područje potiče borbu za iskorjenjivanje siromaštva, sigurnost opskrbe hranom, sigurnost zdravstvenog sustava, obrazovanje, rodnu ravnopravnost, održivo prostorno uređenje i planiranje, osiguravanje pravde, mira i sigurnosti. Područje *okoliša* promiče vrijednosti očuvanja i zaštite okoline našeg življenja kroz: smanjenje zagađivača, poboljšanje oštećenog okoliša, zaštitu ljudskog zdravlja i poboljšanja uvijeta za kvalitetu života, međunarodnoj suradnji u očuvanju i zaštiti okoliša, sudjelovanju sveukupne javnosti u programu očuvanja i zaštiti okoliša, usklađivanje ekonomskog i socijalnog razvoja sa zahtjevima zaštite okoliša, financiranje koncepcija zaštite i kontroling provedbi.

3.1. Koncept ekonomsko–gospodarske strategije razvoja grada Karlovca

Ekonomsko-gospodarska dimenzija koncepta strategije razvoja grada Karlovca za razdoblje 2013.-2020. godine povodi se podacima iz izvještaja o indeksu razvijenosti (NN 63/10)¹⁶, koju je provelo tadašnje Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva, sukladno odredbama Zakona o regionalnom razvoju i dalo indeks vrijednosti razvijenosti grada Karlovca od 96,14% u odnosu na Republiku Hrvatsku. Realni minus od 3,86% i pod državnog prosjeka razvijenosti upravo je motivirajući faktor za koncept ekonomsko - gospodarske strategije razvoja Grada Karlovca.

Prema podacima FINA-e za 2009./2010. godinu od ukupno 999 pduzeća u Gradu Karlovcu, najviše odnosno 977 je malih poduzeća, 18 je u kategoriji srednje velikih i samo 4 poduzeća spada u kategoriju velikih. Iako statistički gledano 97,8% gospodarskog potencijala pripada malim poduzećima ili malim poduzetnicima, međutim, spomenutih 4 velika gospodarska subjekta ostvaruju 35,2% ukupnog prihoda, 61,8% neto dobiti, 75,8% izvoza, 52,5% investicijskih

¹⁶ STRATEGIJA RAZVOJA GRADA KARLOVCA ZA RAZDOBLJE OD 2013. DO 2020.GODINE, Grad Karlovac 2012., dostupno na: www.karlovac.hr/./Clanci/SRGK-2013-2020-

sredstava i 24,5% zaposlenosti ukupne radne snage u ovoj administrativnoj jedinici. Srednje veliki poduzetnici, njih 18 ostvaruju 25,4% od ukupnog prihoda, 30,3% neto dobiti i 14,4% ukupnog izvoza. U zapošljavanju sudjeluju sa 23,9% ukupne radne snage. Značaj malih poduzetnika ogleda se u tome što oni generiraju najveću zaposlenost od 51,6% od ukupne zaposlenosti kod pravno gospodarskih subjekata. Ovaj dio gospodarskog segmenta zadnjih godina bilježi trend opadanja odnosno trend akumulacije cjelokupnog iznosa gubitaka iznad kapitala. Analizirajući poslovanje po gospodarskim granama, jasno se uočava vodeća uloga kod udjela ukupnog gospodarstva triju djelatnosti u ukupnim aktivnostima, i to: prerađivačke industrije, trgovine i građevinarstva.

Dominantna je uloga prerađivačke, metalske i prehrambene industrije s dominacijom:

- proizvodnje prehrambenih proizvoda,
- proizvodnje pića,
- proizvodnje gotovih metalnih proizvoda
- proizvodnje strojeva i uređaja.¹⁷

Važnost navedenih prerađivačkih djelatnosti izražena je u zadnjih desetak godina od kada tekstilna industrija, industrija kože i obuće, drvna, kemijska i industrija građevinskog materijala, iz razloga objektivnih i subjektivnih okolnosti potpuno nestaje ili im se poslovna aktivnost smanjuje na razinu jedva prisutne opstojnosti u Gradu Karlovcu.

Struktura prerađivačke industrije prema djelatnostima u postocima udijela izgleda ovako:

- Proizvodnja pića – 26%.
- Proizvodnja prehrambenih proizvoda – 25%.
- Ostala prerađivačka industrija – 19%.

¹⁷ STRATEGIJA RAZVOJA GRADA KARLOVCA ZA RAZDOBLJE OD 2013. DO 2020. GODINE, Grad Karlovac 2012., dostupno na: www.karlovac.hr/./Clanci/SRGK-2013-2020-

- Proizvodnja strojeva i uređaja – 16%.
- Proizvodnja gotovih metalnih prizvoda – 14%.

Pored ovih gospodarskih grana Grad Karlovac na izravan i neizravan način posebnim poticajnim mjerama potiče i još dvije vrlo važne gospodarske grane - poljoprivredu i turizam, koje su od strateškog značaja posebno za budućnost i budući gospodarski razvoj.

Ekonomsko - gospodarski razvoj provodit će se kroz poticanje gospodarstva na području grada Karlovca prosječnim godišnjim izdvajanjem od 1,54 milijuna kuna za razvoj poduzetništva u Gradu Karlovcu. Veći dio tih sredstava usmjeren je na mjere i aktivnosti koje neposredno utječu na poduzetničku klimu, dok je onaj drugi dio sredstava putem javnog natječaja kao poticajna mjera dodjeljivan poduzetnicima.

Ova planska mjera ima za cilj poticati razvoj obrtništva, koje je u kontinuiranom padu i to nažalost u proizvodnoj strukturi koji je bitan čindbenik u zapošljavanju. Poticaj razvoja poduzetničke klime, ali i poziv prema vanjskim ulagačima, daljnji je razvoj i širenje postojećih poduzetničkih zona: Logorište, Mala Švarča, Ilovac, Gornje Mekušje-2, Gradac, kao i uređenje novih gospodarskih zona: Gornje Mekušje-1, Jug-Mala Švarča, Banija-Ilovac, Skakavac, Drežnik i Hrnetić.

Iz ovog koncepta vidljiv je planski razvoj gospodarskih zona na užem i širjem području oko grada Karlovca, vezano na infrastrukturne prometno - cestovne i željezničke objekte koji iz više pravaca dolaze i prolaze kroz Grad, čineći jedinstven prsten oko sjecišta važnih međunarodnih putova i izlaza na Jadransko more.

3.1.1. Poljoprivreda

Na karlovačkom području postoje značajni resursi u pogledu poljoprivrednih površina koje nisu dovoljno iskorištene i najveći se dio poljoprivrednog

zemljišta ne koristi za poljoprivrednu proizvodnju, već se iz godine u godinu povećavaju neobrađene poljoprivredne površine. Poljoprivredno zemljište zauzima površinu od 54% ukupne površine područja Grada Karlovca. U svrhu poljoprivredne proizvodnje koristi se manje od 30% od sveukupne površine. Po podacima PPUG-a grada Karlovca iz 2002. godine u postocima za strukture zemljišta u Gradu Karlovcu, poljoprivrednih površina u korištenju ima 6530,1 ha ili 27%, šumskih površina u korištenju ima 8436 ha ili 31,4%, a ostalih 41,6% nažalost su ostale zapuštene šumske i poljoprivredne površine.

Najveći broj poljoprivrednih gospodarstava bavi se stočarskom proizvodnjom, najvećim djelom u svrhu proizvodnje mlijeka, mada se i u ovom segmentu bilježi pad proizvodnje zbog neisplativosti - odnosno male otkupne cijene mlijeka od poljoprivrednih gospodarstava. Prema podacima iz popisa poljoprivrednih proizvođača od 2002. god., 938 kućanstava s 3246 muznih krava i junica u Gradu Karlovcu bavilo se proizvodnjom mlijeka. Iz ovih se podataka da zaključiti kako je na pojedinom kućanstvu u prosjeku bilo manje od 4 muzne krave. Ovakvo brojno stanje muzne stoke davalo je sliku lošeg i neodrživog stanja u ovom proizvodnom segmentu koji je bio slabo profitabilan i krajnje nekonkurentan. Daljnji rapidni pad stočarske proizvodnje zabilježen je u razdoblju od 2003. do 2010. godine kada je udvostručen pad proizvodnje. Podaci popisa poljoprivrednih proizvođača 2010. pokazuje da su 453 OPG-a posjedovala 1794 muzne krave. Opstali su tada samo proizvođači odnosno OPG-i koji su imali više od dvadesetak grla muznih krava. Koncept razvoja predviđa da će se politikom utvrđene strategije razvoja ruralnih područja Grada Karlovca, koja predviđa novu agrarnu politiku koja će uz poticajne mjere i osiguranim sredstvima razvojnih fondova Europske unije, pospiješiti revitalizaciju i obnoviti razvoj stočarske proizvodnje.

Biljna proizvodnja administrativnog područja Grada Karlovca u najvećoj se mjeri odnosi na osnovu proizvodnje hrane za potrebe stočarske proizvodnje. Najčešća je proizvodnja žitarica i krmnog bilja koja služi u ishrani stoke na vlastitim poljoprivrednim gospodarstvima, dok su tržišni viškovi proizvodnje ovih kultura zanemarivi. Od kultura biljne proizvodnje na ovom području

najzastupljeniji je kukuruz, zatim zob i tritikal dok je količina proizvodnje krušnih žitarica neznatna.

Intenzivan rast bilježi se u proizvodnji voćarskih i povrćarskih kultura što je isključivo vezano za poticajne mjere u agraru Ministarstva poljoprivrede Republike Hrvatske, Županije Karlovac i Grada Karlovca. U okolnim naseljima Grada, uz riječne obale, radi pogodnosti kvalitete i kakvoće tla kao i mogućnošću lakog i jeftinog načina navodnjavanja, razvilo se više desetaka OPG-a koji se uglavnom bave uzgojem odnosno proizvodnjom povrćarskih kultura i manji broj OPG-a u proizvodnji jagoda. Voćarska proizvodnja se uz pomoć poticajnih mjera iz ekstenzine razvila u intenzivnu i dohodovnu granu poljoprivredne proizvodnje. U zadnjih nekoliko godina podignuto je 57 ha trajnih nasada, od čega je po površini najzastupljenija ljeska s 26 ha, zatim šljiva, jabuke, kupine, orah, breskva, trešnja i američka borovnica. Najveći broj proizvodnje ovih kultura u svježem obliku plasira se na lokalnom tržištu, dok se manji dio proizvođača ili OPG-a bavi i preradom voća u vlastitim proizvodnim pogonima.

3.1.2. Šumarstvo, lov i ribolov

Od ukupne administrativne površine Grada Karlovca pod korištenom šumskom površinom nalazi se 31,4%, ili 8436 ha, međutim podaci Hrvatskih šuma govore o većem postotku od 35%, što se tumači kao površine koje su zapuštanjem poljoprivrednog prešle u šumske površine i trend im je nažalost u porastu. Šume kao gospodarski resurs, uglavnom se promatraju u smislu proizvodnje drva kao sirovine u drvno industrijskoj proizvodnji, mada je uloga šuma najbitniji faktor u održavanju ekološkog sustava u cjelini, ali i ostalim gospodarskim granama kao što su lov i turizam, stoga se govori o opće korisnoj funkciji šuma.

Neizbježna djelatnost povezana sa šumama je lovstvo. Površine pod raznovrsnim šumskim sortimentom, velike vodne površine, raznolikost staništa, očuvanost okoliša i velike površine ruralnih područja predstavljaju

dobru osnovu za razvoj lovstva - odnosno za gospodarsku granu lovnog turizma. Karlovačko područje šesdesetih, sedamdesetih i osamdesetih godina dvadesetog stoljeća bilo je najrazvijenije lovno područje u lovnom turizmu Republike Hrvatske. Uvjeti za ovu kategoriju su u samom geografskom položaju i klimatskim uvjetima ovog područja. Ono je u svom sjevero-istočnom i istočnom dijelu ravničarski, i rubni je dio panonske ravnice s velikim šumskim pokrovom hrasta lužnjaka te močvarnom vegetacijom. U sjevernom i sjevero - zapadnom dijelu područja prevladava brdski reljef s raznovrsnom gorskom vegetacijom, raznovrsnim voćnim nasadima. Južna strana karlovačkog područja površina je geološki pokrivenog krša s vizurom brdskog reljefa, šumskih površina bogatim raznovrsnim šumskim sortimenom od bukve, graba, kestena do trajnih voćnih nasada.

Uz spomenuti potencijal lovnog turizma istom je mjerom zastupljen potencijal ribolova i ribolovnog turizma obzirom na obilje vodenih površina na ovom prostoru. Četri čiste rijeke, osam umjetnih i čistih jezera i nekoliko manjih brdskih vodotoka opravdani su argument za razvoj ove turističke grane koja je od šesdesetih do kraja osamdesetih godina prošlog stoljeća zajedno s lovnim turizmom bila glavni faktor karlovačke turističke ponude. Konceptom održivog razvoja Grada Karlovca od 2013.–2020. godine predviđena je reanimacija ovih gospodarko - turističkih grana na način poticanja uzgoja divljači, posebno na uzgoj i u prirodu ispuštanja plemenite sitne divljači posebno atraktivne i tražene kod inozemnih lovaca. Poticajne mjere podrazumijevaju pomoć u bespovratnim financijskim sredstvima, kao i partnersku potporu pri ostvarivanju kreditnih linija za izgradnju infrastrukturnih objekata potrebnih za intenzivni uzgoj divljači. Poticajne mjere Grada odnose se i na potporu za ribolovno turistički razvoj ovog područja nabavom i kupnjom riblje mlađi za poribljavanje postojećih ribolovnih površina, financijskim sredstvima za uređene infrastrukture atraktivnih i već poznatih ribolovno - turističkih destinacija.

Grad Karlovac je 2012. godine izradio strategiju integralnog razvoja ruralnih područja grada Karlovca za razdoblje 2011.-2015. godine. Ova strategija je poslužila kao temelj kod izrade koncepta strategije razvoja Grada Karlovca za

razdoblje 2013.–2020. godine. Za ekonomsku dimenziju i njene segmente poljoprivrede, šumarstva i lovno - ribolovnog turizma, prilikom izrade strategije izrađena je i SWOT analiza ruralnih područja grada Karlovca. SWOT analiza predstavlja kvalitativnu ocjenu snaga i slabosti, te prilika i prijetnji važnih za razvoj ruralnih područja u cjelini.

Snage ruralnih područja su: prostori, resursi i sposobnosti na koje se mogu osloniti ili ih koristiti u svom daljnjem razvoju, one koje imaju najveće mogućnosti za uspjeh, a daju im komparativne prednosti pred drugim područjima kao:

- Dobar geoprometni položaj, blizina velikih gradova odnosno tržišta s kojima su ruralna područja dobro prometno povezana.
- Dobra lokalna mreža prometnica koje međusobno povezuju naselja u ruralnom prstenu Grada.
- Velika biološka i krajobrazna raznolikost te očuvanost raznolikih ekosustava.
- Program za vode i postojeći kontroling otpadnih voda Grada Karlovca.
- Posojanje tradicijske nematerijalne baštine.
- Brojnost organizacija za revitalizaciju i zaštitu kulturno - povjesne i tradicijske baštine.
- Postojanje tradicije rekreacijskog lovstva i ribolova s bogatom resursnom osnovom.
- Postojanje tradicijskog obrta.
- Očuvanost poljoprivrednog zemljišta.
- Posojanje poljoprivredno - prehrambenih industrijskih kapaciteta na području.
- Postojanje subvencija za poljoprivrednu proizvodnju i ruralni razvoj na lokalnoj razini Grada Karlovca.

Slabosti ruralnog područja grada Karlovca:

- Većinsko stanovništvo je treće dobi.
- Mala obrađenost poljoprivrednih površina.
- Stalni trend depopulacije ruralnih područja.
- Nastavak degradacije ruralnih područja.

- Niska razina obrazovanja u ruralnim područjima.
- Tradicijska baština gospodarski i turistički nije valorizirana.
- Nedostatna prepoznatljivost vrijednosti i raznolikosti ruralnih područja.
- Povećana socijalna isključivost i marginalizacija osjetljivih i ugroženih skupina društva.
- Nedostatak pristupa uslugama i lanaca nabave na udaljenijim područjima.
- Nedostatna komunalna infrastruktura odvodnje otpadnih voda na udaljenijim područjima.
- Slabo razvijen poduzetnički sektor.
- Trend izumiranja tradicijskih obrta.
- Nedostatak radnih mjesta u ruralnim područjima

Prilike u ruralnim područjima Grada Karlovca:

- Mala urbanost prostora i prilika za naseljavanje.
- Izvori pitkih mineralnih i termalnih voda.
- Razvijen program za vode i otpadne vode Grada Karlovca i šire okolice.
- Biološka raznolikost područja.
- Rastuća potražnja za domaćim proizvodima i uslugama.
- Blizina velikih tržišta i distribucijskih centara.
- Mala urbaniziranost prostora daju mogućnost razvoja socijalnih usluga.

Prijetnje u ruralnom području Grada Karlovca:

- Globalna ekonomska kriza u okruženju.
- Nedostatak financijskih sredstava za daljnja ulaganja i poticajno razvojnih fondova.
- Složenost zakonskih okvira u kojem se odvija razvoj ruralnih područja.
- Složenost postupaka za korištenje razvojnih fondova međunarodne razine.
- Siva ekonomija i tržište.
- Izumiranje autotohnih pasmina i sorti.
- Izumiranje tradicionalne i održive poljoprivredne proizvodnje.
- Gubitak identiteta ruralnih zajednica.

- Pojačan razvoj neodržive poljoprivredne proizvodnje.¹⁸

Na temelju ovih pokazatelja iz SWOT analize razvoja ruralnih područja Grada Karlovca razvio se koncept strategije održivog razvoja na ruralnim područjima Grada, a time i strategija ekonomsko gospodarskog razvoja, posebice sektora poljoprivrede, šumarstva i turizma.

3.1.3. Turizam

Po svojoj definiciji turizam je kretanje ljudi i privremena promjena boravka u prostoru. Kako bi potencijalni turisti odabrali neki prostor za odredište svog turističkog putovanja, isti mora biti dovoljno atraktivan da privuče njihovu pažnju. Resursi su potencijali koji mogu poslužiti nekoj svrsi, odnosno prirodna ili antropogena dobra koja se mogu gospodarski valorizirati. Turistički resursi moraju imati visoki stupanj privlačnosti kako bi svojim svojstvima i karakteristikama privukli određeni segment turističke potražnje. Prirodni turistički resursi svi su prirodni elementi i faktori visokog stupnja privlačnosti koji su odraz geografske sredine a mogu se turistički valorizirati. Skupinu prirodnih turističkih resursa čine geomorfološki ili reljefne raznolikosti, klimatski, hidrografski ili vodeno površinski oblici, biogeografski odnosno flora i fauna na nekom prostoru i pejzažno turistički resursi.¹⁹

Za područje administrativne uprave Grada Karlovca od prirodnih turističkih resursa veći značaj ima hidrografski i biogeografski turistički resurs obzirom na bogatstvo vodenih površina i vodenih tokova, kao i raznolikost flore i faune ovog područja. Upravo iz tih je pogodnosti u Karlovcu uz pomoć strukturnih fondova Eurpske unije izgrađen i 2016. godine otvoren slatkovodni akvarij pod nazivom „AQUATIKA“ - Slatkovodni akvarij Karlovac. Akvarij predstavlja floru i faunu hrvatskih rijeka, jezera, geološku prošlost, tradicisku kulturu i povjest porječja četiri karlovačke rijeke. U akvariju se može razgledati bogatstvo života u rijekama i jezerima, gdje se nalaze primjerci više od stotinu slatkovodnih

¹⁸ STRATEGIJA INTEGRALNOG RAZVOJA RURALNIH PODRUČJA GRADA KARLOVCA 2011.-2015., Grad Karlovac 2012.

¹⁹ STRATEGIJA RAZVOJA TURIZMA GRADA KARLOVCA 2012. – 2020., Grad Karlovac 2012.

ribljih vrsta, od čega četrdesetak endemskih. U sastavu Aquatike nalazi se i niz drugih sadržaja kao: kongresna dvorana, edukativni centar, znanstveno istraživački centar, uredski i ugostiteljski dio. Karlovačke rijeke Kupa, Korana, Mrežnica i Dobra turističku atraktivnost zahvaljuju svojoj čistoći koja omogućuje bavljenje sportsko rekreacijskim aktivnostima poput raftinga, kanuinga, kajakinga i floatinga. Ovaj turistički oblik veliki je potencijal karlovačkog turizma prema kojemu se Grad odnosi s posebnom pažnjom. Konceptija strategije razvoja turizma Grada Karlovca usmjerena je na poticanje razvoja turističke ponude i širenja sadržaja vezanih za hidrografski resurs u turističkoj ponudi.

U hidrografski resurs turističke ponude velikih mogućnosti ubraja se i geotermalni potencijal Grada Karlovca čije izvorište se nalazi na njegovom sjevero - istočnom dijelu općine kod mjesta Rečica, osam kilometara udaljeom od središta grada. Geotermalni izvori pronađeni su 1983. godine prilikom probnih bušenja u traženju naftnih izvora. Termalna voda na izlazu odnosno na površini temperature je svega nekoliko stupnjeva ispod vrelišta, protokom od 50 litara u sekundi i saliniteta manjem od 1g NaCl po dm³.

Za gospodarstvo vrijednih karakteristika termalne voda iz ovog izvorišta ima potencijal u:

- Energetici - toplinska energija vode pretvarala bi se u električnu energiju tijekom cjelogodišnjeg razdoblja, grijale bi se stambene i gospodarske površine.
- Poljoprivredi i gospodarstvu - grijanje staklenika i plastenika kod biljne proizvodnje, održavanje temperature vode kod ribogojilišta koje se nalazi u neposrednoj blizini.
- Turističkoj djelatnosti - kakvoća ove termalne vode daje velike mogućnosti razvoju zdravstvene i rehabilitacijske - turističke djelatnosti.

Prema podacima Hrvatskih šuma, na administrativnom području Grada Karlovca pod šumskom vegetacijom pokriveno je 34,05 % od ukupne površine odnosno 13690 ha. Turistički potencijal šuma u Gradu Karlovcu uglavnom je u

smislu lovno turističke i ciklo turističke ponude. Gradsko šumsko područje Kozjača ima instalirane dvije poučne staze, jednu edukativno rekreacijsku „Kozjača“ i drugu povjesno poučnu stazu „Dragojlin put“. Acidofilni cret Banski Moravci zaštićen je kao posebni botanički rezervat, a Vrbanićev perivoj i Marmontova aleja zaštićene su prirodne vrijednosti parkovne arhitekture. Od spomenika kulture u turističkoj ponudi Grada Karlovca nalazi se povijesna urbanistička cjelina srednjovjekovne arhitekture grada i vojne utvrde u centru s javnim zdcncem i spomenikom „Kužni pil“, odnosno zavijetnim spomenikom i likom Bogorodice iz 1691. godine, izgrađenim nakon epidemije kuge na ovim prostorima. Povijesna jezgra srednjovjekovnog i kasnije renesansnog grada Karlovca ima oblik bedema šesterokrake zvijezde koja je okružena dubokim šančevima kao obrambenim štitom od turskih osvajača. Stari grad Dubovac datira iz 12. stoljeća i predhodna je vojna utvrda obrane od turskih osvajača na prostoru današnjeg Grada Karlovca, a nalazi se na sjeverozapadnoj uzvisini, danas zvanj gradskoj četvrti Dubovac. U neposrednoj blizini srednjovjekovnih sakralnih spomenika - povijesne crkve Svetog Mihaela, crkve Blažene Djevice Marije Snježne, nazvanoj u spomen na veliku snježnu oborinu mjeseca srpnja u srednjem vijeku. Danas Stari grad Dubovac izgleda kao renesansni kaštel sa gotičkim elementima. gradski muzej Karlovac upravlja Branić kulom sa stalnom postavom. Postav ne prati trendove suvremene prezentacije i ima prostora za osuvremenjavanje ponude. Grad Karlovac kao grad stvoren s ciljem utvrđenog centra okolnim utverdama u liniji odbrane od turske invazije u srednjem vijeku, obiluje povijesnim spomenicima, koji kao kulturni spomenici predstavljaju atraktivne turističke destinacije.

Od onih većih i važnijih društvenih događanja bitnih za turističku ponudu Grada mogu se navesti: malonogometni turnir „KaBa“; ZILIK - zimska likovna kolonija; noć muzeja; festival Hermetica; županiska smotra dječjeg folklora; susret gradova prijatelja djece; glazbeni festival Hrvatski pleter; sajam vlastelinstva Dubovac; Karlovac open; smotra starodobnih vozila RH; Ivanjski krijes; međunarodni Etno-jazz festival Četi rijeke; revija suvremenog plesa i plesnog pokreta Karlovačke županije; susret plesnih ansabala; međunarodni festival folklora; rođendanski bal; veslačka regata na Kupi; Koranski susreti; Karlovački dani piva; Cross country Dubovac; Karlovac Dance festival;

Filmska revija mladeži; gljivarski tjedan; Karlovačka smotra izvornog folklor a Božićni sajam.

Kako bi se ispravno provodio koncept strategije razvoja turizma Grada Karlovca provedena je temeljita (SWOT) analiza. Analizirano je sadašnje stanje, utvrđene su komparativne prednosti, kao i nedostaci za ovaj koncept. SWOT analizom utvrđuju se snage, slabosti, prilike i prijetnje za pojedini koncept u okviru strategije razvoja grada Karlovca za razdoblje 2012.- 2020. godine. Analiza nam iskazuje smjer konceptualizacije projekta, u ovom slučaju izradu plana strategije razvoja.

SWOT analiza turizma grada Karlovca:

Snage u razvoju turizma grada Karlovca

- Povoljan geostrateški položaj - Grad Karlovac je križište na glavnim prometnicama koji povezuju primorsku i panonsku Hrvatsku.
- Značajan hidrološki potencijal - četiri rijeke i brojne manje riječice koje predstavljaju značajni turistički resurs.
- Parkovna arhitektura - za Grad Karlovac se govori da je to grad parkova, zahvaljujući uređenim obrambenim šančevima u obliku šestokrake zvijezde oko grada koji su danas parkovi, a Vrbanićev perivoj jedan je od parkova koji je zaštićeno područje parkovne arhitekture.
- Raznoliko kulturno - povijesno naslijeđe.
- Postojanje karlovačke Zvijezde - kulturni resurs jedinstvena urbana fortifikacija.
- Postojanje manifestacija od nacionalnog značaja.
- Postojanje zaliha geotermalnih voda.
- Postojanje velikog broja sportskih organizacija.
- Tradicija pivarstva - koja u Karlovcu datira od 1781. godine, ujedno je organizirana i prva pivnada po uzoru na Oktoberfest, još 1984. godine pod nazivom „Dani piva“ sa sada već poznatom tradicijom i izvan granica Republike Hrvatske.

- Postojanje turističke infrastrukture kao što su tri poučne i desetak cikloturističkih staza, uređeno Foginovo kupalište i program vožnje rijekom Kupom u povjesnoj žitnoj lađi.
- Tradicija lovstva i ribolovstva u okolini grada Karlovca.
- Pročišćać otpadnih voda Grada u tročetvrtinskoj funkciji.
- Izrađena i usvojena prostorno planska dokumentacija, PPUGK i GUP.
- Razvijena turistička obrazovna institucija.

Slabosti ili nedostaci u razvoju turizma grada Karlovca

- Neriješeni pravno imovinski odnosi.
- Nedovoljno turističkih atrakcija.
- Nedostatan broj i kvaliteta zabavnih sadržaja i događaja u kontinuitetu.
- Nedostatna interpretacija kulturno povijesne baštine.
- Nedovoljno razvijeno poduzetništvo u turizmu.
- Nedostatna promocija destinacija.
- Slaba prosječna popunjenost smještajnih kapaciteta.
- Nedostatak promocije turističkih potencijala ruralnih krajeva.
- Neumreženost nositelja turističke ponude.
- Nedovoljna ekološka osvještenost poslovnih subjekata u turizmu.
- Nedostatak smještajnih kapaciteta.

Prilike ili mogućnosti u razvoju turizma

- Blizina poznatih destinacija, ujedno i emitivnih tržišta, kao Plitvičkih jezera, Rastoka i grada Zagreba.
- Postojanje strukturnih fondova Europske unije.
- Velik broj Bronfield, ili napuštenih lokacija.
- Razvijeni programi ruralnog i kulturnog turizma.
- Tradicija vjerskog turizma.
- Razvijena sportsko - turistika ponuda u gradu Karlovcu.

Ograničenja ili prijetnje u razvoju turističke ponude grada Karlovca

- Složenost administrativnih procedura.
- Globalna gospodarska kriza.
- Nedostatak sredstava za financiranje investicija u turizmu.
- Potencijalni hidroenergetski zahvati kao prijetnja turizmu uz vode.
- Neosjetljivost financijskog sektora za financiranje turističkih investicija.
- Neregulirane lovne i ribolovne turističke agenture.²⁰

Iz SWOT analize turizma Grada Karlovca proizlazi zaključak kako je najveći potencijal ove gospodarske grane u ekološki očuvanom okolišu i hidrološkom potencijalu ovog područja. Ovakvo dobro stanje okoliša ovog područja rezultat je tradicije ljudi ovog kraja koji vjekovima ovdje žive uz rijeke i s rijekama. Na čistoću okoliša utjecalo je i gašenje zastarjele i ekološki neodgovorne proizvodnje, čije su otpadne vode iz proizvodnih procesa direktno ispuštane u rijeke. Danas zahvaljujući utjecaju Europske unije i njenih strukturnih fondova u Gradu Karlovcu izgrađena je mreža sabiranja otpadnih voda kao i sustav pročišćavanja tih otpadnih voda, da bi nakon procesa pročišćavanja i kontrole kao pročišćena ispuštana kroz vodotok natrag u okoliš. Kad se ima ovako bogat i zdrav hidrološki resurs kao što ga Grad Karlovac ima, prioritetno je razvijati turističku ponudu u tom pravcu.

Koncept strateškog razvoja turizma Grada Karlovca nalaže izbor modela razvoja za proširenje i unapređenje turističke ponude u ovom segmentu, ove gospodarske grane gospodarstva, vodeći se i nadalje po načelima održivog razvoja. U okviru istraživanja vezanog uz razvoj turizma Grada Karlovca prihvaćen je model integralnog upravljanja kvalitetom (Integrated Quality Management – IQM), jer se ocjenjuje da on osigurava najbolji put do zadovoljstva svih sudionika na razini turističke destinacije.

Prihvatanjem ovog modela osigurava se put i okvir ka poslovnoj izvrsnosti, što znači istodobno zadovoljstvo turista, poslovni uspjeh svih subjekata u turističkoj ponudi i blagostanje domicilnog stanovništva.

²⁰ STRATEGIJA RAZVOJA TURIZMA GRADA KARLOVCA 2012.-2020., Grad Karlovac 2012.

IQM naglasak stavlja na potrebu kontinuiranog poboljšanja kvalitete i integralni pristup, a temelji se na polazištima zadovoljstva turista ponuđenim konkretnim čimbenicima, među koje prije svega spada gostoljubivost, sigurnost, zaštita okoliša, čistoća i slično.

IQM se temelji na četiri ključna čimbenika održivosti:

- Zadovoljstvu turista, što nalaže da se ustroji sustav kontinuiranog ocjenjivanja kvantitativnih i kvalitativnih činitelja ponude.
- Zadovoljstvu svih sudionika lokalne turističke ponude, što nalaže evaluaciju realnih mogućnosti i postignuća u domeni kvalitete poslova i razvoju karijera zaposlenih, a na dobrobit razvoja lokalnih poduzetnika u turizmu.
- Zadovoljstvu lokalnog stanovništva kvalitetom života, što zahtijeva sustavno ocjenjivanje efekata turizma na lokalnoj razini.
- Kvaliteti okoliša kao izrazito važnom čimbeniku suvremenog razvoja turizma mjerljivom kroz pozitivne ili negativne utjecaje turizma na okoliš, tj. na prirodno okruženje, kulturnu baštinu, resurse ljudskog djelovanja, uređenost i organiziranost destinacije.

Upravljanje turističkim područjem na temeljima IQM-a može samo inovativni i integralni destinacijski menadžment uz podršku lokalne vlasti, turističkih profesionalaca, nositelja turističke ponude i lokalnog stanovništva.²¹

3.2. Koncept društveno - socijalne i kulturne dimenzije održivog razvoja Grada Karlovca

Grad Karlovac, prema popisu stanovništva 2011. godine ima 55705 stanovnika odnosno 43,2% ukupnog stanovništva Karlovačke županije. U ukupnom stanovništvu grada Karlovca veći udio imaju žene za 3%, odnosno 53% ili 29543 stanovnica, u odnosu na muški spol kojih ima 47% ili 26162

²¹ STRATEGIJA RAZVOJA TURIZMA GRADA KARLOVCA 2012.- 2020., Grad Karlovac 2012.

stanovnika. Dobna struktura stanovnika ukazuje na mali udio djece i mladih a iznosi 18,2% ili 10191 stanovnika osoba do 19 godina starosti, dok je stanovnika starijih od 60 godina 26,8% ili 14942 osobe. Indeks pokazatelja starosti stanovnika za Grad Karlovac je 146,6 u odnosu na Republiku Hrvatsku za koju je indeks starenja 115, i to govori kako je karlovačko gradsko područje starije populacije s prosjekom od 43,8 godina starosti. Za Karlovac je prisutan i negativan prirodni prirast koji iznosi - 270 stanovnika, i on se uz negativan migracijski saldo smatra jednim od glavnih razloga depopulacije ovog područja. Prema narodnosti najbrojnija je populacija Hrvata od 88,21% ili 49140 osoba, dok ostali 11,79% ili 6565 stanovnika čine nacionalne manjine.

Obrazovna struktura administrativnog područja Grada Karlovca čini veliki udio od 15,27% stanovnika sa nezavršenom osnovnom školom i 33,38% stanovnika sa završenom samo osnovnom školom. Udio više i visoko obrazovanog stanovništva iznosi svega 13,24% i to se negativno odražava na tržište rada i gospodarstvo ovog područja. Broj zaposlenih osoba u gradu Karlovcu po podacima za 2010. godinu iznosi 17910 i to je odnos 1:3,14 odnosno to je odnos jedan zaposlen na tri i više nezaposlena i umirovljena stanovnika. S ostalim ekonomskim pokazateljima u ovoj sredini nažalost negativan je trend zaposlenosti. Po podacima Državnog zavoda za statistiku u Gradu Karlovcu samo 28,20% zaposlenih je u prerađivačkoj industriji, dok je veći postotak i veći broj zaposlenih u neproizvodnom sektoru kao 19% zaposlenih u javnoj upravi i obrani, te 12% u trgovini. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u Gradu Karlovcu 2012. godine nezaposlenih je bilo 4317 stanovnika ili 11,3%, od čega veliki udio od skoro 30% čini mlađe stanovništvo koje ujedno čini i obrazovaniji udio u nezaposlenosti.²²

²² STRATEGIJA GRADA KARLOVCA ZA RAZDOBLJE OD 2012. DO 2020. GODINE., Grad Karlovac: 2013., dostupno na: www.karlovac.hr/.../Clanci/SRGK-2013-2020-

3.2.1. Analiza stanja društveno - socijalnog i kulturnog stupnja razvoja Grada Karlovca

Pozitivne značajke stupnja razvoja:

- zastupljenost preventivnih programa, kao programa rada s darovitim učenicima te produženog boravka u osnovnim školama,
- Veleučilište u Karlovcu i angažman Ekonomskog fakulteta Rijeka,
- povećanje broja diplomiranih studenata,
- Glazbena škola i Centar za odgoj i obrazovanje,
- visoka razina kulturnog amaterizma i sporta,
- brojnost dječjih igrališta,
- ulaganja u izgradnju školskih i sportskih objekata,
- razvijen sustav zdravstvenih ustanova,
- dobra organiziranost socijalne skrbi putem vaninstitucionalnih programa,
- razvijen program za žrtve obiteljskog nasilja,
- veliki broj registriranih udruga,
- razvijena partnerska suradnja javnog i civilnog sektora.

Negativne značajke stupnja razvoja:

- nedovoljna prilagođenost javnih objekata osobama s invaliditetom,
- neusklađenost srednjoškolskih ustanova s potrebama tržišta rada,
- nedovoljna povezanost turističkog sektora i kulturnih ustanova,
- nedostatak specijalista obiteljske medicine,
- nedostatak smještajnih kapaciteta i stručnih djelatnika u području socijalne skrbi,
- premalo mobilnih timova za pomoć i njegu,
- nedostatak stručnih kadrova za rad s ranjivim skupinama,
- mali broj aktivnih udruga s razvijenim programima i aktivnostima značajnim za širu zajednicu,
- nedovoljno razvijena kultura civilnog društva i volonterizma,
- nedovoljno razvijena međusektorska suradnja svih razvojnih dionika,

- nedovoljni ljudski kapaciteti u organizacijama civilnog društva za izradu i implementaciju programa i projekta od općeg društvenog interesa
- nedostatak sredstava za ulaganje u dogradnju postojećih ili izgradnju novih školskih i predškolskih objekata,
- nedostatak sredstava za ulaganje i održavanje sportskih objekata i rekreacijskih sadržaja,
- financijska ovisnost društvenog sektora o državnom i gradskom proračunu,
- starodobnost stanovništva,
- nedostatak adekvatnog prostora i opreme za jačanje aktivnosti civilnog sektora,
- nedovoljna uključenost civilnog sektora u razvojno planiranje.

3.2.2. Koncept održivog društveno – socijalnog i kulturnog razvoja Grada Karlovca

Koncept obuhvaća planiranje prioriteta radnji kako bi se ova društveno – socijalna i kulturna dimenzija na vrijeme i planski ugradila unutar opće koncepcije održivog razvoja Grada Karlovca za plansko razdoblje 2013. do 2020. godine.

Na temelju navedene analize stanja potreba i nedostataka koncept razvoja za ova područja zahtijeva:

- opremanje i modernizaciju učeničkih prostora osnovnih i srednjih škola te proširenje predškolskih kapaciteta i osiguranje stručnog kadra,
- stipendiranje deficitarnih zanimanja sukladno definiranim potrebama gospodarskog sektora,
- preventivni programi informiranja, zaštite zdravlja i nabava kvalitetne dijagnostičke opreme,
- daljnji razvoj izvaninstitucionalnih oblika socijalne skrbi, posebno udomiteljstva,
- uključivanje kulturnih i sportskih udruga u turističku ponudu,
- promoviranje volonterizma,

- izgradnja vanjsko/unutarnjeg bazena i rekreacijskih sadržaja,
- jačanje potpore programima civilnog sektora kroz proračunska sredstva,
- otvaranje kina i multimediskog prostora,
- daljnji razvoj i unapređenje sustava cjeloživotnog učenja,
- jačanje sustava umrežavanja civilnog i poslovnog sektora,
- jačanje i provođenje populacijskih mjera,
- subvenciska pomoć kod osnivanja privatnih vrtića.

3.3. Koncept zaštite okoliša u strategiji održivog razvoja Grada Karlovca

Na temelju „Agende 21“, (Rio de Janeiro-1992.), Ekološkog programa za središnju i istočnu Europu, obaveza je lokalne uprave i samouprave da donose lokalne ekološke akcijske planove – (LEAP). LEAP obuhvaća traganje za idejama, razmišljanjima i mišljenju stanovništva, jer se na taj način osigurava mogućnost da prioriteti i rješenja odražavaju ono što smatra zajednica kao cjelina na određenom lokalnom području. Na taj se način sistematiziraju spoznaje o stanju životnog okoliša i utvrđuju prioriteti za rješavanje najznačajnijih ekoloških problema. Ovaj plan predstavlja novi kvalitetniji pristup životnog okoliša i planiranju razvoja.²³

Predmet istraživanja, shodno postavljenom cilju svrstano je u tri skupine:

1. Ocijene i mišljenja o najvažnijim ekološkim problemima, (uzroci i posljedice), te mogućnosti i vremenski okvir njihovih rješavanja.
2. Ocijene i mišljenje o značajnosti utjecaja životnog okoliša na stanovništvo.
3. Ocijene i mišljenje tko treba biti nositelj rješavanja ovih problema.

Za ovo istraživanje izabrana je anketa koju su popunjavali studenti svih studija na Veleučilištu u Karlovcu, članovi ekoloških udruga i nevladinih

²³ J. Vučinić, N. Pejnović, Z. Vučinić., *ISTRAŽIVANJE RAZINE ZAŠTITE OKOLIŠA GRADA KARLOVCA, 2009.*, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/64309>. DatotekaPDF

organizacija, odnosno populacija koja će trebati riješavati ekološke probleme ove lokalne zajednice. Rezultati istraživanja pokazali su kako 77% ispitanika pesimistično smatra da će stanje zaštite okoliša i nakon 2015. godine ostati nepromijenjeno, da je po rangiranju ekoloških problema na prvom mjestu onečišćenje voda. Kad su u pitanju uzročnici onečišćenja, na prvom mjestu su tehničko tehnološki procesi što znači veći angažman ulaganja u čistije i ekološki prihvatljive tehnologije i zaštite. 90% ispitanika smatra kako gradske institucije i javna poduzeća kao i svi ostali odgovorni subjekti nisu dovoljno odgovorni i aktivni u zaštiti okoliša.

Koncept strategije održivog razvoja Grada Karlovca kao temelj za učinkovito rješavanje ekoloških problema za prioritet postavlja gospodarenje otpadom u gradu Karlovcu i cijeloj administrativnoj jedinici Karlovca. Komunalni otpad je otpad iz kućanstava, proizvodnje i uslužnih djelatnosti ako je po svojstvima i sastavu sličan otpadu iz kućanstava.

Sustav gospodarenja otpadom uspostavljen je Strategijom gospodarenja otpadom Republike Hrvatske i planom gospodarenja otpadom Karlovačke županije. Grad Karlovac je razvio sustav i izradio Plan gospodarenja otpadom te riješenja ugradio u dokumente prostornog uređenja.

Organiziranim odvozom komunalnog otpada obuhvaćeno je 98% stanovnika Grada Karlovca što je veliki postotak u smislu organiziranog zbrinjavanja otpada i daje dobru percepciju u tom pogledu. Gradska tvrtka koja se bavi odvozom i zbrinjavanjem otpada obavlja i organizirani odvoz glomaznog otpada iz domaćinstava i poslovnih subjekata kao i čišćenje divljih deponija otpada koje spontano nastaju, nažalost, najviše na lokalitetu šumskih područja i prostora uz lokalne prometnice izvan naseljenih mjesta ovog Grada. Veliki broj divljih deponija otpada nastaje neprimjerenim načinom uporabe i selekcijom tercijalnih sirovina kojom se bavi jedan manji subkulturni dio stanovništva ove zajednice. Stalnim edukativnim aktivnostima širenja i jačanja ekološke svijesti, ali i preventivnim zakonskim mjerama te postavljanjem većeg broja malih lokalnih reciklažnih dvorišta ovaj bi se problem mogao u skoro vrijeme minimalizirati.

Grad Karlovac usvojio je Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama za razdoblje od 2013. do 2020. godine. Program je temeljen na: Zakonu o zaštiti okoliša (NN 80/13, 153/13 i 78/15) i Zakonu o zaštiti zraka (NN 130/11 i 47/14), a za razdoblje od 2013. do 2017. godine kao Državni plan (NN 139/13). Na temelju ovog plana izvedena su mjerenja na administrativnom području Grada koje obuhvaća 401,7 km², što čini 11,7% ukupne površine Karlovačke županije. Ocjena stanja kvalitete zraka Republičkog područja HR-3 u koji spada Grad Karlovac glasi - Zakonom o zaštiti zraka propisano je da se prema razinama onečišćenja, a s obzirom na propisane granične vrijednosti (GV), ciljne vrijednosti i ciljne vrijednosti za prizemni ozon utvrđuju slijedeće kategorije kvalitete zraka:

- Prva kategorija kvalitete zraka – čist i neznatno onečišćen zrak, (nisu prekoračene gornje granične vrijednosti, ciljne vrijednosti i dugoročni ciljevi za prizemni ozon).
- Druga kategorija kvalitete zraka – onečišćen zrak, (prekoračene su gornje granične vrijednosti, ciljne vrijednosti i dugoročni ciljevi za prizemni ozon).

Onečišćenje zraka dolazi iz dva osnovna izvora: prvo - nepokretnih koji su točkasti kao oblikovani dimni ispusti i difuzni koji su ispušteni iz ne određenih i nekontroliranih dimnih ispusta; drugo – pokrenih ili mobilnih izvora a to su prometna motorna sredstva, radni motorni strojevi i oprema. Kvaliteta zraka u Gradu Karlovcu temeljem dosadašnjih praćenja na postojećim mjernim postajama zadovoljavajuća je. Potrebno je i dalje kontinuirano pratiti kvalitetu zraka najviše iz razloga povećanja prometne frekvencije inače jakog prometnog područja.

U cilju zaštite i poboljšanja kvalitete zraka u Gradu Karlovcu kao i opće unapređenje zaštite okoliša u Gradu na temelju Državnog plana razrađeno je i propisano je 26 planskih mjera.

Mjere zaštite i poboljšanja kvalitete zraka u gradu Karlovcu:

Mjera 1. Izrada slijedećeg petogodišnjeg Programa zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama.

Mjera 2. Izrada izvješća o provedbi Programa zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama Grada Karlovca za razdoblje od 2016. do 2020. godine.

Mjera 3. Mjerenje kvalitete zraka za parametar - sumporni dioksid (SO₂) na postojeće tri mjerne postaje i dostava podataka Agenciji za zaštitu okoliša.

Mjera 4. Procjenjivanje razine onečišćenosti zraka obzirom na dušikove okside i prizemni ozon, prema Programu mjerenja razine onečišćenosti u Državnoj mreži za trajno praćenje kvalitete zraka.

Mjera 5. Uspostava nove mjerne postaje na području Grada ako se procijeni da su onečišćenja viša od propisanih graničnih vrijednosti.

Mjera 6. Praćenje kvalitete zraka prema riješenju o prihvativosti zahvata za okoliš ili riješenju o objedinjenim uvjetima zaštite okoliša.

Mjera 7. Obavljanje mjerenja kvalitete zraka posebne namjene.

Mjera 8. Smanjivanje emisija onečišćujućih tvari iz mobilnih izvora i prometa.

Mjera 9. Smanjivanje emisija dušikovih oksida iz procesa izgaranja goriva u industriji i kućanstvu.

Mjera 10. Ograničavanje emisija amonijaka učinkovitim gospodarenjem gnojivom i racionalnim korištenjem mineralnih gnojiva.

Mjera 11. Podizanje novih drvoreda uz prometnice.

Mjere za smanjivanje emisija stakleničkih plinova:

Mjera 12. Pošumljavanje novih površina, biološka obnova šuma, uvođenje poticaja za pošumljavanje brzorastućim vrstama.

Mjera 13. Uklanjanje divljih odlagališta i nastavak sanacije odlagališta komunalnog otpada Ilovac.

Mjera 14. Izbjegavanje nastajanja i smanjivanje količine komunalnog otpada, te povećanje količina odvojeno sakupljenog komunalnog otpada

Mjera 15. Korištenje bioplina i izgradnja bio - plinskih postrojenja (za proizvodnju električne i toplinske energije, obradu mulja iz postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda i obradu stajskog gnoja).

Mjera 16. Plaćanje naknada za emisije CO₂, NO₂, i SO₂.

Mjera 17. Sufinanciranje ugradnje kalorimetara i razdjelnika za zgrade priključene na centralni toplinski sustav Grada Karlovca.

Mjera 18. Program energetske obnove obiteljskih kuća.

Mjera 19. Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije.

Mjera 20. Projekti rekonstrukcije i izgradnje ekoloških i energetskih sustava javne rasvjete.

Mjera 21. Projekti energetske učinkovitosti i korištenje OIE u školama, predškolskim ustanovama i ostalim društvenim i javnim zgradama.

Mjera 22. Sufinanciranje mjere energetske učinkovitosti u industriji i industrijskim procesima, poticanje primjene čistije i učinkovitije proizvodnje i energetske učinkovitosti.

Mjera 23. Poticanje primjene obnovljivih izvora u proizvodnji električne energije i primjene kongeneracije, odnosno zajedničke proizvodnje toplinske i električne energije.

Ostale mjere u zaštiti okoliša:

Mjera 24. Planiranje i definiranje mogućih i dozvoljenih namjena u gospodarskim zonama koje bi poticale čiste djelatnosti.

Mjera 25. Praćenje kvalitete zraka u odnosu na pelud.

Mjera 26. Edukacija građana i tvrtki o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i pridonose smanjivanju emisija fluoriranih stakleničkih plinova.²⁴

Financiranje provedbe planskih mjera zaštite i poboljšavanje kvalitete zraka osigurava se putem:

- sredstava iz državnog proračuna, proračuna županija, općina i gradova. Naknada koje onečišćivači plaćaju Fondu za zaštitu okoliša i energetsku

²⁴ Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanje klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama grada Karlovca za razdoblje od 2016. do 2020. godine., Grad Karlovac 2016., dostupno na: [https://www.karlovac.hr/UserDocImages/2016 documenti/program](https://www.karlovac.hr/UserDocImages/2016%20documenti/program)

učinkovitost, uključivo prihode od dražbi za emisijske jedinice stakleničkih plinova, strukturnih i investicijskih fondova EU-e, iz donaciskih fondova međunarodnih institucija, namjenskih kreditnih linija putem međunarodnih komercijalnih ili razvojnih banaka.

Nositelji troškova provedbe mjera na razini tijela državne uprave, regionalne i lokalne samouprave kao i na razini onečišćivača koji su obveznici plaćanja troškova koji proizlaze iz propisa s područja zaštite zraka.

Upravo je obveznicima plaćanja naknada u interesu da iste budu što manje, pa se zato rad takvog postrojenja što je prije moguće mora uskladiti s najboljim mogućim tehnologijama koje imaju i najmanje emisija štetnih plinova u zrak.

Takva ulaganja su za investitore važna kako bi i kroz inovativne projekte stvarali tehnologije s manje štetnih emisija i time osiguravali čist i zdrav okoliš za cjelu zajednicu.

xxx

4. RAZVOJNA VIZIJA, MISIJA, STRATEŠKI CILJEVI, PRIORITETI I MJERE U ODRŽIVOM RAZVOJU GRADA KARLOVCA

Koncept strateškog plana, proces je u kojem se planski određuju prioriteti indentificiranjem strateških pitanja, odnosno pitanja koja su važna za postizanje željene buduće vizije grada Karlovca, ona koja su se u prvotnoj analizi pokazala kao važna. Strateško planiranje traži načine s kojima će se utjecati na slabe strane, graditi na jakim stranama, reagirati na prijetnje i iskoristiti mogućnosti da se postigne vizija.

Vizija koncepta ovog strateškog plana je sažeta i jasna zamisao o željenom i predvidljivom postignuću u razvoju, a definirana je na temelju rezultata osnovne analize, SWOT analize, razvojnih trendova i idejama. Vizija održivog razvoja Grada Karlovca za razdoblje od 2013. do 2020. godine, indentificirana je konzensusom i usvojena unutar radnih skupina i partnerskog vijeća Grada Karlovca a glasi: *Karlovac je idealni Grad Zvijezda - Grad susreta i Grad mladih, temeljen na visokim gospodarskim i društvenim vrijednostima.*

Misija je temelj ili okvir prema kojem ovaj koncept definira svoju viziju i želju ostvarenja. Misija ovog koncepta strateški održivog razvoja postavlja: *Grad Karlovac će do 2020. godine stvoriti uvjete za razvoj jakog i stabilnog gospodarstva te društvenu odgovornost temeljenu na načelima održivog razvoja i energetske učinkovitosti.*

Strateški ciljevi, kao prva konkretna razina vizije postavljena su tri strateška cilja koji se temelje na osnovnoj i SWOT analizi, a usklađeni su s istaknutim prioritetima i potrebama stanovništva, iskazanim u anketi provedenoj u samom početku ovog koncepta odnosno procesa strateškog planiranja.

Strateški cilj 1: konkurentno gospodarstvo - Jačanjem konkurentnog gospodarstva stvara se dugoročno održiv model predviđanja koji će osigurati sustav u kojem će se efikasno raditi, proizvoditi i izvoziti. Poslovne zone mjesta su koja dugoročno rješavaju potrebe poduzetnika za poslovnim

prostorom i zajedničko korištenje infrastrukture kao i njihovo međusobno povezivanje. Zone predstavljaju nezaobilazni segment razvoja i napretka svake moderno poslovne regije i kao takve postaju pokretačka snaga gospodarstva potičući konkurentno gospodarstvo čiji je cilj povezivanje u Europski i globalni sustav tržišnog natjecanja. Grad Karlovac, sa svojom gospodarskom osnovom i potencijalom gospodarski razvoj mora graditi na novim iskoracima vezanim poveznicama između gospodarstva i visokog školstva u kojima se osigurava koncentracija znanja, primjena visokih tehnologija, povezanosti s nacionalnim i svjetskim obrazovnim institucijama. Formalno obrazovanje stanovništva preduvjet je gospodarskog razvoja Grada Karlovca. Grad Karlovac ima obavezu i pravo osmisliti taj dio formalnog sustava obrazovanja u skladu sa svojim mogućnostima i potrebama svoje, ali i šire zajednice.

U suradnji s višim institucijama države, Grad je u mogućnosti utjecati na sustav srednjoškolskog obrazovanja, osobito kada se radi o programima koji su u interesu gospodarskih subjekata na području ove administrativne zajednice i šire. Primjer ovakvog utjecaja Grad može primijeniti i na sustav visokoškolskog obrazovanja svog područja osiguravajući potrebna materijalna i financijska sredstva, kao i potrebne kvalificirane ljudske resurse. Grad treba utjecati na oblikovanje studijskih programa atraktivnih za gospodarske subjekte u Gradu i široj regiji. Cjeloživotno obrazovanje potrebno je poticati radi prilagođavanja promjenama u tehnologiji koje su posebno izražene razvojem informacijskih znanja.

Strateški cilj 1. „Konkurentno gospodarstvo“ sa strateškim prioritetima i provedbenim mjerama:

Prioritet 1. Uređenje poslovne infrastrukture, prostora i osiguranje okruženja

Mjera 1. Jačanje kapaciteta gradske uprave i uspostava sustava strateškog upravljanja razvojem.

Mjera 2. Potpora razvoju i učinkovitom upravljanju poslovnom infrastrukturom.

Mjera 3. Unapređenje investicijskog okruženja (poduzetničke i ulagačke klime).

Mjera 4. Potpora jačanju i umrežavanju mikro, malog i srednjeg poduzetništva, obrta i OPG-a, razvoj socijalnog poduzetništva.

Prioritet 2. Razvoj konkurentnog poduzetništva, poljoprivrede i turizma

Mjera 1. Revitalizacija prerađivačke industrije.

Mjera 2. Uvođenje novih tehnologija i inovacija u gospodarstvo.

Mjera 3. Razvoj konkurentne poljoprivrede i akvakulture.

Mjera 4. Jačanje razvoja turizma.

Mjera 5. Očuvanje, revitalizacija i jačanje kulturno povijesne i prirodne baštine.

Prioritet 3. Razvoj ljudskih potencijala za potrebe tržišta rada

Mjera 1. Jačanje edukacije poduzetničkog sektora.

Mjera 2. Razvoj suradnje obrazovnog i gospodarskog sektora.

Prioritet 4. Razvoj ruralnih područja.

Mjera 1. Razvoj diversifikacije djelatnosti u ruralnim krajevima.

Mjera 2. Razvoj ruralnog turizma i tradicijskih obrta u ruralnim područjima.

Strateški cilj 2: je poboljšanje kvalitete života, sa zajedničkim nazivnikom mjera i aktivnosti koje će se provoditi za poboljšanje kvalitete života stanovnika područja Grada Karlovca. U prioritetnom značaju je razvoj energetske učinkovitosti stvaranjem mogućnosti korištenja obnovljivih izvora energije, daljnji razvoj komunalne infrastrukture završetkom preostalog dijela odvodnje i zbrinjavanja otpadnih voda, te njihovo pročišćavanje u pročišćivaču Gornje Mekušje. Planira se daljnji razvoj društvene i socijalne infrastrukture prvenstveno u javno zdravstvenom sektoru, gdje se planira unapređenje zdravstvene usluge i osiguranje još kvalitetnije zdravstvene zaštite koja obuhvaća cjelovit sustav društvenih i individualnih mjera za očuvanje i unapređenje zdravlja svih stanovnika Grada, a posebno onih starijih i nemoćnih, jačanjem odnosno širenjem mobilne patronažne službe za pružanje njege u kući. Plan poboljšanja kvalitete života obuhvaća i osiguranje povećanja kapaciteta odgojno obrazovnih ustanova takozvanih vrtića za

obuhvat djece od šest mjeseci do polaska u školu, a u osnovnim školama osigurati program produženog boravka i integracijske programe za djecu učenike posebnih potreba, kao i dodatne programe za nadarene učenike.

Strateški cilj 2. „Poboljšanje kvaliteta života“ sa strateškim prioritetima i izvedbenim mjerama:

Prioritet 1. Unapređenje zaštite okoliša i energetske učinkovitosti.

Mjera 1. Valorizacija i korištenje prirodnih resursa temeljenih na načelima održivog razvoja.

Mjera 2. Razvoj i uspostava sustava gospodarenja otpadom.

Mjera 3. Razvoj i unapređenje energetske infrastrukture.

Mjera 4. Razvoj energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije.

Prioritet 2. Razvoj komunalne infrastrukture i usluga.

Mjera 1. Razvoj i učinkovito korištenje prometne infrastrukture i usluga.

Mjera 2. Razvoj vodoopskrbe.

Mjera 3. Razvoj odvodnje i pročišćavanje otpadnih voda.

Mjera 4. Razvoj male komunalne infrastrukture.

Prioritet 3. Razvoj društvene i socijalne infrastrukture i usluga.

Mjera 1. Unapređenje kapaciteta, kvalitete i raznolikosti u sustavu odgoja i obrazovanja.

Mjera 2. Unapređenje kvalitete sportsko rekreacijskih sadržaja.

Mjera 3. Unapređenje preventivnih programa i jačanje standarda socijalnih usluga.

Prioritet 4. Jačanje sustava organizacije civilnog društva.

Mjera 1. Jačanje kapaciteta organizacije civilnog društva.

Mjera 2. Umrežavanje organizacija civilnog društva s javnim - gospodarskim sektorom i intersektorsko povezivanje

Mjera 3. Razvoj neformalnih oblika obrazovanja.

Strateški cilj 3: revitalizacija stare kulturno povijesne Zvijezde Grada Karlovca. Plan uređenja i ekonomskog oživljavanja ovog kulturnog spomenika u interesu je Grada najviše iz turističkih razloga, obzirom da se radi o jedinstveno očuvanoj arhitekturnoj vrijednosti srednjovjekovno utvrđenog obrambenog grada.

Prioriteti i mjere prate svaki od zadanih i planiranih strateških ciljeva kao pravci djelovanja u doprinosu svakog od dugoročnih ciljeva, a za svaki strateški prioritet utvrđuju se provedbene mjere koje osiguravaju ostvarivanje tog prioriteta. Na temelju rezultata iz provedenih SWOT analiza, kao i partnerskih konzultacija dolazi se do najkvalitetnijih rješenja kojima se realiziraju planirani ciljevi. Ključnu ulogu u provedbi ove Strategije održivog razvoja ima Grad Karlovac.

Strateški cilj 3. revitalizacija gradske Zvijezde sa strateškim prioritetima i provedbenim mjerama:

Prioritet 1. Uspostava integriranog modela upravljanja Zvijezdom.

Mjera 1. Izrada UPU-a, (urbanistički plan uređenja) Zvijezda.

Mjera 2. Izrada i provedba plana upravljanja povijesnom cijelinom Zvijezda (integralnog plana upravljanja).

Prioritet 2. Podizanje razine svijesti o Zvijezdi kao kulturnom dobru i potencijalu za gospodarski razvoj.

Mjera 1. Organizacija i provedba kontinuirane promocije Zvijezde.²⁵

4.1. Sektorski dionici provedbe Strategije

Grad Karlovac, zajedno sa svojim dionicima provedbe, u okviru djelokruga preko svojih upravnih tjela čije djelovanje i aktivnosti usklađuje ured gradonačelnika Grada. Ključni sektorski dionici u provedbi ovog strateškog plana su:

²⁵ STRATEGIJA RAZVOJA GRADA KARLOVCA ZA RAZDOBLJE OD 2013. DO 2020. GODINE., Grad Karlovac 2013, dostupno na www.karlovac.hr/.../Clanci/SRGK_2013_2020_

- Partnersko vijeće, na gradskoj razini je savjetodavno tijelo putem kojeg se ostvaruje partnerstvo u fazi izrade i provedbe ove koncepcije odnosno ovog strateškog plana. Partnersko vijeće djeluje kao forum za dijalog i postizanje koncenzusa između različitih skupina multisektorskih dionika i ima savjetodavnu ulogu kako u izradi, tako i u provedbi planskih dokumenata politike razvoja. Partnersko vijeće ima ključnu ulogu koja se ne očituje samo u koordinaciji, već treba doprinijeti i jačoj prepoznatljivosti Strategije kao referentnog dokumenta u planiranju aktivnosti na razini Grada među svim dionicima.

- Razvojna agencija Karlovačke županije - Karla d.o.o. danas djeluje pod novim nazivom - Javna ustanova Regionalna agencija Karlovačke županije, kao regionalni koordinator za područje Karlovačke županije, sukladno članku 4. Pravilnika o upisniku upravnih tijela jedinica lokalne i područne samouprave, agencija i drugih pravnih osoba osnovanih s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja. Osim koordiniranja izrade i pripreme Strategije obavlja i poslove praćenja provedbe, koordinacije i administrativne podrške Partnerskom vijeću, potiče zajedničke projekte s drugim jedinicama lokalne i područne samouprave kroz međunarodnu i prekograničnu suradnju, provodi i aktivnosti u području promicanja ulaganja, podrške poduzetništvu i poticanja ruralnog razvoja.

- Javni sektor, u ovom kontekstu, uključuje institucije i organizacije iz javnog sektora kao što su osnovne, srednje škole i Veleučilište u Karlovcu, Zavod za prostorno uređenje, Hrvatske vode, Županiska uprava za ceste, Hrvatske šume – uprava šuma podružnica Karlovac, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Turistička zajednica grada Karlovca, Javna Ustanova za upravljanje zaštićenim vrijednostima Karlovačke županije, te ostale ustanove, institucije i gradska poduzeća. Jačanje i uloga javnog sektora ključni su u narednom razdoblju.

- Civilno društvo, (OCD). Organizacije civilnog društva, značajni su sudionik i dionik u izradi koncepta razvojne strategije zbog iskustva koje imaju u radu unutar okruženja koji se temelji na planskim projektima. Imaju posebno

značajnu ulogu u područjima zaštite prirodne i kulturne baštine te razvoju ljudskih resursa. Organizacije civilnog društva aktivno djeluju i utječu na izravni dotok dodatnih sredstava iz nacionalnih i europskih fondova za financiranje inicijative koje ne pokrivaju ostali dionici u regionalnom razvoju. Uloga organizacija civilnog društva je razvoj participacijskih procesa kao i partnerskih odnosa s javnim i gospodarskim sektorom i jedna su od ključnih razvojnih smjernica u narednom razdoblju.

- Privatni sektor, privatni gospodarski sektor glavni je pokretač gospodarstva, stvaranja ekonomskog razvoja i radnih mjesta. Svrha ove Strategije održivog razvoja Grada Karlovca je stvoriti preduvjete za što kvalitetnije djelovanje privatnog sektora, koji će se ostvariti razvojem suradnje i dijaloga gospodarskog i javnog sektora. Zbog tog se sudjelovanje dionika iz privatnog sektora, u pripremi i provedbi Strategije, kontinuirano usklađuje s potrebama javnog sektora, vodeći računa o poštivanju načela održivog razvoja. Provedba koncepta Strategije održivog razvoja Grada Karlovca djeli se u dvije faze.

U prvoj fazi najveću odgovornost snosi sam Grad pripremajući sve dionike za provedbu i uvođenje prakse partnerstva i zajedničkog donošenja odluka. Stvoranje akcijskog plana koji sadržava financijske obaveze iz više izvora. U pripreмноj fazi provedbe izrađena je baza projekata, sukladno metodologiji i modelu primijenjenom na razini Županije.

Druga faza provedbe Strategije odnosi se na provedbu projekata i aktivnosti praćenja i vrednovanja. U ovoj fazi odgovornost i financijski teret snose svi dionici uključeni u ovaj strateški plan.

4.2. Provedbeni mehanizmi koncepta Strategije

Koncept strategije sastoji se od razrađene hijerarhije razvojnih ciljeva, od konceptne vizije, preko hijerarhije strateških ciljeva do prioriternih mjera za realizaciju. Uspješnost i vrijednost strategije ovisi o dobro izabranim sastavnicama koje definiraju željen - iz koncepta razvijen plan za stvaranje strategije održivog razvoja Grada u razdoblju od 2013. do 2020. godine.

Kako bi se Strategija razvoja Grada mogla provoditi, odnosno da bi se operacionalizirao ovaj strateški planski dokument potrebno je odrediti određene mehanizme njegove provedbe. Prvenstveno se misli na definiranje pokazatelja provedbe koji moraju biti jasni i kvantitativno određeni te povezani s institucijama koje su zadužene za razvoj i koordinaciju odnosno imaju utjecaj na provedbu mjera i aktivnosti, poštujući načelo transparentnosti. Potrebno je odrediti odgovornosti provedbe, način vrednovanja kroz definirane pokazatelje i tijelo koje prati i izvješćuje o provedbi, tu je i informiranje neizostavno važan faktor u mehanizmu provedbe kao i uključivanje javnosti u provedbeni proces.

Budući da se provedba temelji na projektima i programima, iznimno je važno utvrditi kriterije prema kojima će oni biti usvojeni u Strategiji i prioritetni u realizaciji. Uspješna provedba znači učinkovito upravljanje koje treba biti zasnovano na dobro osmišljenom i detaljnom te realnom i provedbenom planu. Plan treba sadržavati podjelu odgovornosti, strategiju financiranja i financijske alokacije, vremenski plan te razrađene konkretne aktivnosti kako za provedbu tako i za praćenje i vrednovanje provedbe.

Elementi provedbe su:

- provedbene institucije i mehanizmi,
- financiranje,
- postupci za praćenje i vrednovanje programa i projekta.

Strategija će pridonijeti uspješnom natjecanju u privlačenju financijskih sredstava iz raznih potencijalnih izvora za financiranje razvoja od nacionalnih programa i institucija Republike Hrvatske, onih iz Europske unije, mnogih bilateralnih i multilateralnih i vlastitih izvora do privatnih ulagača. Strategijom se dobiva dobro strukturiran razvojni plan, dobra podloga za utvrđivanje i predstavljanje razvojnih projekata.

4.3. Odgovornost za provedbu Strategije

Odgovornost za provedbu Strategije održivog razvoja grada Karlovca za razdoblje od 2013. do 2020. godine podijeljena su u četiri skupine a nose i dijele ih svi dionici u ovom strateškom planu.

Gradsko Vijeće ima temeljnu ulogu u usvajanju, donošenju i provedbi strategije razvoja Grada Karlovca, te praćenje provedbe kroz izvješća koordinatora i gradonačelnika.

Uloga u provedbi partnerskog vijeća je u nadzoru provedbe s odgovornošću pružanja potpore nositeljima aktivnosti provedbe u projektu unutar mjera. U suradnji s koordinatorom, kontinuirano nadzire uspješnost provedbe.

Nadzor provedbe i provedbe aktivnosti unutar mjera obavlja gradonačelnik, a odgovoran je za pružanje potpore nositeljima provedbe aktivnosti i projekata unutar mjera. U suradnji s koordinatorom kontinuirano nadzire uspješnost provedbe. Provodi aktivnosti i projekte iz svog djelokruga rada unutar mjera u kojima je Grad glavni nositelj aktivnosti, posebno u kojima je Grad nositelj i glavni partner.

Za praćenje i izvještavanje provedbi mjerodavna je Regionalna razvojna agencija Karlovačke županije koja je odgovorna za koordinaciju i praćenje provedbe, prikupljanje informacija te redovitog izvještavanja o rezultatima.

Provedba aktivnosti unutar mjera, uloga je javnih institucija i organizacija civilnog i privatnog sektora, a zajednička im je odgovornost u provedbi aktivnosti i projekata u svojem djelokrugu rada unutar mjera u kojima su određeni kao nositelj, te u izradi izvješća s dostavom koordinatoru Strategije.

5. FINANCIRANJE STRATEGIJE ODRŽIVOG RAZVOJA GRADA KARLOVCA

Financijski plan sadrži prikaz potrebnih sredstava, razrađen po mjerama i izvorima financiranja. Okvirni financijski plan izrađen je temeljem podataka akcijskog plana i iz proračuna grada Karlovca kao i procjeni mogućnosti privlačenja sredstava iz državnog proračuna i fondova nacionalne razine, odnosno na temelju mogućnosti privlačenja sredstava iz strukturnih i investicijskih fondova Europske unije. U financijski se plan uzima i mogućnost izvora sredstava iz međunarodnih izvora i mogućnost iz lokalnih izvora i donacija.

Financijski plan ima obuhvaćenu projekciju potreba iz definiranih izvora za svaku godinu realizacije, a provedba Strategije financirat će se iz slijedećih izvora:

- Proračun grada Karlovca – planiran za kapitalna ulaganja; poticanje održivog gospodarskog razvoja; projekte u obrazovanju; programe zapošljavanja; unapređenje zdravstvene zaštite; socijalnu infrastrukturu; jačanje civilnog društva; potrebe u kulturi; zaštiti prirode i gospodarenje otpadom; infrastrukturi; energetske učinkovitost i sredstva za unapređenje upravljanja regionalnim razvojem. Iz proračuna su u manjem djelu planirana i sredstva za provedbu ostalih mjera kao i za sufinanciranje projekata financiranih iz europskih fondova i ostalih izvora financiranja.
- Proračun Karlovačke županije – udio županijskog proračuna u provedbi koncepta strategije Grada, predviđen za provedbu zajedničkih projekata od regionalnog značaja.
- Sredstva Državnog proračuna, odnosno proračuna resornih ministarstava koja se nalaze već u provedbi kao sredstva za zdravstvo, obrazovanje, tehnološku infrastrukturu, socijalnu infrastrukturu, kulturu, zaštitu voda, zaštitu prirode i regionalni razvoj.

- Fondovi Europske unije – kao izvor značajnih sredstava za provedbu projekata koji se dodjeljuju od strukturnih, investicijskih i drugih fondova formiranih na razini Unije a koje mogu koristiti razni sektorski koisnici u Republici Hrvatskoj. Osim fondova iz EU planirana su i sredstva međunarodnih izvora svjetske banke, zaklada i fondacija. Ostali izvori financiranja predviđaju i privatne u koje su uključena sredstva gospodarskih subjekata, fizičkih osoba i raznih drugih donatora.

xxx

6. PRAĆENJE I VREDNOVANJE KONCEPTA STRATEGIJE

Praćenje i vrednovanje uz kontroling predstavlja i temelj za izradu godišnjih izvještaja kao osiguranje operativnosti provedbe Strategije. Glavni cilj je utvrđivanje i stvaranje sigurnosti u optimalno korištenje namjenskih sredstava. Strategija daje razinu odgovornosti do koje mjere su ciljevi određenog programa ostvareni i kako poboljšati učinke različitih mjera i programa.

S tim ciljem prate se slijedeće skupine pokazatelja:

- stupanj ostvarenja utvrđenih ciljeva prioriteta i mjera,
- ostvareni rezultati i učinci na razvoj,
- učinkovitost i uspješnost u korištenju financijskih sredstava.

Za učinkovitu provedbu praćenja i vrednovanja te korištenje rezultata vrednovanja potrebno je organizirati primjeren informacijski sustav upravljanja i pohrane relevantnih podataka. Pokazatelji predstavljaju temelj za vrednovanje koji omogućava uspješnost projekta.

Temelj sustava čini baza podataka koja sadrži:

- osnovne podatke o svakom projektu,
- dodatne podatke o sadržaju projekta,
- ključne pokazatelje rezultata svakog projekta.

Kvaliteti ocijenjivanja doprinosi veći broj izvora prikupljanja podataka, time se smanjuje rizik gubitka na kvaliteti podataka kao posljedica postojanja jednog izvora podataka. Poželjno je da svaki projekt zasebno razmotri sve mogućnosti prikupljanja podataka. Moguće metode prikupljanja podataka uključuju podatke iz zahtijeva za dodjelu sredstava, izvještaja o završetku projekta, provedene javne ankete, osobnog razgovora, službene statistike, fokus grupa koje okupljaju sve relevantne sudionike projekta. Po završetku i prihvaćanju vrednovanja razvojnih učinaka Strategije, potrebno je s glavnim

rezultatima upoznati ključne lokalne i regionalne dionike na razumljiv i objektivan način. Vanjsko vrednovanje pokazatelja provedbe poboljšanje je operativnosti Strategije i optimalizacija alokacije sredstava te poboljšanje kvalitete razvojnog programiranja. Uloga vanjskog vrednovanja odnosno procjenitelja je nezavisna procjena i preporuka za moguće potrebne izmjene tehničke provedbe ili politike vezane za postupak konačne izrade Strategije.²⁶

XXX

²⁶ STRATEGIJA RAZVOJA GRADA KARLOVCA ZA RAZDOBLJE OD 2013. DO 2020. GODINE, Grad Karlovac 2013., dostupno na: www.karlovac.hr/.../Clanci/SRGK_2013_2020_

7. ZAKLJUČAK

Strategija razvoja Grada Karlovca za razdoblje 2013. do 2020. godine konceptirana je zbog ekonomsko i društveno – socijalnih potreba ove zajednice i u skladu je sa konceptom održivosti i održivog razvoja. U današnje je doba ekonomsko razvojno planiranje za neko područje i na nekom području izvedivo isključivo u sukladnosti s principima održivosti i održivog razvoja, najviše zbog društvene odgovornosti za ostavštinom budućim naraštajima.

Društvene i ekonomske promjene, kao i stvaranje novih globalnih asocijacija uvjetovalo je bržem razvoju svijesti potrebe za očuvanjem prirodnog okoliša i poboljšanjem životnih uvjeta na ovim našim prostorima. Vrijednosti očuvanog prirodnog okoliša čovjek postaje svjestan nažalost tek tada kada je ono većim dijelom već ugroženo ili kada je uništeno. Razvijati i graditi svjest održivosti i provoditi je u svim razvojnim oblicima naša je obaveza i odgovornost kako za sadašnjost tako još više za budućnost.

U konceptu održivog razvoja grada Karlovca velika je pažnja posvećena očuvanju hidrografskih prirodnih vrednota karlovačkog područja na način održivog iskorištavanja upravo tog važnog prirodnog potencijala, osobito za dodatni razvoj turističko rekreativnih sadržaja koji bi unaprijedili ekonomski razvoj ove administrativne sredine. Na ovom je planskom području do sada već puno učinjeno. Ponajviše zahvaljujući prepoznavanju datih mogućnosti, još u pripremi pristupnih pregovora Republike Hrvatske za ulazak u Europsku uniju. Tako je iz strukturnih fondova Europske unije financijski potpomognut razvoj ovog područja kroz kapitalne investicije. Naime, aplicirajući se na EU sredstva Grad Karlovac je uspio osigurati financijska sredstva, za Grad od iznimno važnog značaja - izgradnju pročišćача otpadnih voda. Ta investicija je bila jedna od prvih u Republici Hrvatskoj za komunalnu infrastrukturu koja čuva okoliš, stoga je i poslužila kao ogledni primjer koncepta u održivom razvoju i ostalim urbanim sredinama, da kao i Grad Karlovac više brinu o svom okolišu i svojim prirodnim vrijednostima.

Zahvaljujući realizaciji projekta gradskog pročišćivača, Grad Karlovac već više od osam godina u svoj okoliš ispušta pročišćene otpadne vode. Čistoća voda i povratak nekih biljnih i životinjskih vrsta u karlovačke rijeke više je nego očit dokaz ispravnosti provođenja politike očuvanja okoliša u konceptu održivog razvoja.

Iz programa strukturnih fondova EU za poljoprivredu i turizam: „Europa pomaže razvoju ruralnih krajeva“, Republici Hrvatskoj osigurano je 2206,2 mil. eura. Grad Karlovac kao administrativna cjelina ima oko 80% svoje površine u ruralnom obilježju. Zbog toga je izrađena „Strategija integralnog razvoja ruralnih područja“, kako bi se potaknuo razvoj poljoprivredne proizvodnje, te razvoj malih i srednjih poljoprivrednih gospodarstava. Osim ovih ekonomsko razvojnih koncepcija, ovom se Strategijom ujedno želilo zaustaviti depopulaciju sela, poboljšati infrastrukturu prigradskih područja i potpomognuti razvoj i unapređenje mikro, malog i srednjeg poduzetništva.

Strategija održivog razvoja Grada Karlovca za razdoblje 2013. do 2020. godine rezultat je koncenzusa partnerstva ključnih institucija, organizacija i pojedinaca, a nastala je iz koncepta - odnosno plana na temelju kojeg će se u datom vremenskom razdoblju raditi na potrebama Grada i njegovih žitelja.

Grad Karlovac za provedbu ove Strategije do 2020. godine ima svoje partnersko vijeće čiji su članovi stručnjaci iz područja gospodarstva, civilnog sektora, društvenih djelatnosti i javnog sektora. Zajedno s radnom skupinom koju čine djelatnici gradske uprave iz osnovnog koncepta za razvoj pripremljena su poglavlja i time je izrađena koncepcija ovog Strateškog plana. Posao koji je odrađen pri izradi ovog dokumenta, dokazuje kako postoji visoko razumijevanje i koncenzus oko temeljnih vrijednosti i potreba u razvoju Grada.

Strategija razvoja Grada Karlovca za razdoblje od 2013 do 2020. godine primjer je razvojnog procesa od koncepta kao prvotnog idejnog okvira u planiranju razvoja ove zajednice, do detaljno razrađenih koncepcija ili planova za rješavanje prisutnih problema i potreba ne samo stanovnika Grada

Karlovca već i šire zajednice. Vođen po načelima održivog razvoja i s ciljem očuvanja okoliša ovaj sedmogodišnji strateško planski dokument dobio je visoku ocijenu od nadzornih institucija u Republici Hrvatskoj i Europske komisije za razvoj.

XXXXXXXXXX

LITERATURA

Knjige:

1. Bilas V., Franc S., Ostojčić R. Višedimenzionalnost održivog razvoja, Zagreb: Notitia d.o.o., 2017. (Sveučilišni priručnik)
2. Črnjar M., Črnjar K.: Menadžment održivog razvoja, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji Sveučilišta u Rijeci, Glosa, Rijeka 2009.
3. Drljača M.: Koncept održivog razvoja i sustav upravljanja, Zračna luka Zagreb d.o.o., Zagreb, 2017.
(dostupno na: <https://bib.irib.hr/datoteka/580157>.)
4. Kordelj De Vila Ž., Stubbs P., Sumpor M.: Participativno upravljanje za održivi razvoj, Ekonomski institut, Zagreb 2009., Gaea studio, Zagreb 2009.
5. Matešić M.: Strategija održivog razvoja, (krovni razvojni dokument Republike Hrvatske), Zagreb 2008.
(dostupno na: <https://hrcak-srce.hr/file/57548>)
6. Pavić Rogošić L.: Održivi razvoj, Odras, Zagreb 2010., (dostupno na: www.odraz.hr/hr/nase teme/odrzivi_razvoj)
7. Pavić Rogošić L.: Održivi razvoj u Republici Hrvatskoj, Zagreb 2009.,
(dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file57548>)
8. Šimleša D.: Podržava li biznis održivi razvoj, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb 2003.
9. Vučinić I., Pejnović N., Vučinić Z., Istraživanje razine zaštite okoliša grada Karlovca, Karlovac 2009.,
(dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file 64309>)

Internet:

1. Akcijski plan energetski održivog razvitka grada Karlovca (SEAP), Zagreb, 2012.,
(dostupno na: mycovenant.eumayors.eu/docs/seap1461_337755986)

2. Akcijski plan energetske učinkovitosti grada Karlovca za razdoblje 2017. – 2019. godine, Karlovac, 2017., (dostupno na: <https://Karlovac.hr/.../Akcijski%20plan%20energetske%20ucinkovitosti%20Ograd...>)
3. ANONYMOUS, 2017.: Koncept, koncepcija, koncipirati, (dostupno na: <https://www.hrleksikon.info/definicija/koncept.html>)
4. ANONYMOUS, 2017., Održivost, održivi razvoj, dostupno na: (<https://Wikipeda.org/>)
5. ANONYMOUS, 2017.: OECD, (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj) (dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Organizacija_za_ekonomsku_suradnju_i_-----)
6. Program održivog razvoja lokalne zajednice, Ministarstvo regionalnog razvoja Europske unije, Sektor za provedbu programa regionalnog razvoja Uprave za regionalni razvoj, Zagreb, 2017., (dostupno na: [socijalno_partnerstvo.hr/wp_content/uploads/2013/04/izvjesce_-----](https://www.socijalno-partnerstvo.hr/wp-content/uploads/2013/04/izvjesce_-----))
7. Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanje klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama grada Karlovca za razdoblje od 2016. do 2020. godine, Grad Karlovac 2016., (dostupno na: https://www.karlovac.hr/User_Documents/2016documenti/program)
8. Plan gospodarenja otpadom Grad Karlovac za razdoblje 2017. – 2022. godine, (Nacrt plana), Zagreb 2017, (dostupno na: (<https://www.karlovac.hr/.../Plan%20gospodarenja%20otpadom%20KARLOVAC%20--->))

Planski dokumenti i odluke Grada Karlovca

1. Plan razvojnih programa grada Karlovca za razdoblje 2018. – 2020., (dostupno na: <https://www.karlovac.hr/Gradsko%20vijece/.../6gv16planrazvojnoprogramaGrada--->)
2. Strategija kulturnog razvoja grada Karlovca 2014.- 2024., Karlovac, 2014. 3. Strategija razvoja grada Karlovca za razdoblje od 2013. do 2020., Grad Karlovac 2012., (dostupno na: https://www.karlovac.hr/.../clanci/SRGK_2013-2020.)

4. Strategija integralnog razvoja ruralnih područja Grada Karlovca 2011.-2015., Grad Karlovac 2012.
5. Strategija razvoja lovnog i ribolovnog turizma Karlovačke županije do 2020. godine, Karla d.o.o. – Razvojna agencija Karlovačke županije, Karlovac, 2012.
6. Strategija razvoja turizma grada Karlovca 2012. – 2020., Grad Karlovac 2012.

XXXX

Popis slika:

1. **Slika – 1.** Trokut: ekonomija, ekologija i društvo. Izvor: Bilas, Franc, Ostojčić.
Višedimenzionalnost održivog razvoja, Zagreb, 2017., str.7..... 7
2. **Slika – 2.** Konceptualni okvir održivog razvoja. Izvor: Bilas, Franc, Ostojčić
Višedimenzionalnost održivog razvoja, Zagreb, 2017., str.11 10